

Բաժանորդագրին ԿԱՆԻՒԿ Թուրքիոյ համար տարեկան 50 զրէ, Ռուսիոյ համար 5 ռուբլի. ուրիշ երկիրներու համար 12 ֆր:

Վեցամսեայ եւ եռամսեայ բաժանորդագրու- թիւնք եւս կ'ընդունուին:

Գաւառներէն Օսմանեան նամակագրոյժ կ'ընդունուի 1 զրէ. նոցը 34 փարայի հաշ- տով, կամ 100 զրուշի փոխարէն 115 զրէ:

ԵԱՂԻԿԻ վերաբերեալ ամէն գործի համար դիմել

Առ Տնօրէն-Հրատարակիչ
ՅՈՒՆԱՆ Դ. ՓԱՆՍԱԳՆԵԱՆ
Պոլիս, Պաշէ-Դարու, Թաշ Խան, քիւ 50

ԾԱԶԻԿ

Լ Ր Ա Գ Ի Բ

درعليه ده بنفجه قبوسنده طاش خاندہ
•• نومروده « زاعيك » غزتهسى مدیرى
بالاقاشيان حوونان

S'adresser à

HOVNAN PALACACHIAN

Directeur du journal arménien «Dzaghik»

Rue Bahtché-Kapou, Tach Han, 50

CONSTANTINOPLE

40 փարա

Ազգային, Քաղաքական եւ Գրական

40 փարա

ՆՈՐ ԵՐԶԱՆ — Բ. ՏԱՐԻ. ԹԻԻ 23

ՇԱԲԱԹ

21 ՄԱՐՏ 1892

ԳՐԱՍԵՆԵԱԿ

ՅԱՆՁՆԱԿԱՏԱՐՈՒԹԵԱՆ

ԵԱՂԻԿԻ Տնօրէնութիւնը պատիւ ունի ծանուցանել իւր ընթերցողաց թէ, գոհացումն տալու համար այն խնդրանաց զորս յաճախ կ'ընդունի, հաստատած է Յանձնակատարութեան Գրասենեակ մը:

Յանձնակատարութեան Գրասենեակը կը հայթայթէ մեծ և փոքր քանա- կուծեամբ ամէն տեսակ ապրանք թէ՛ Պոլսոյ և թէ՛ եւրոպական հը- րապարակներէն գնելի, ինչպէս, գիրք ամէն լեզուաւ, պատկերք, ձայնագրութիւնք, դպրոցական և գրասենեակի պիտոյք, ժամացուցի, տպարանական և այլ արհեստական գործիք, կտաւեղէնք, ասուեղէնք, ըմպելիք, անուշահոտութիւնք, կահ կարասիք, և այլն, և այլն:

Վճարմունք կանխիկ են, բայց ի հարկին կարելի է պայմանաժամաւ եւս գործել այն տանց հետ որ կըր- նան արտագործիչներն ապահովել ֆո- խադրութեան ծախք կը պատկանին յաճախորդաց:

Յանձնակատարութեան Գրասենեակը կ'ստանան նաեւ վաճառումն ներ- քին բերքերու թէ՛ Պոլսոյ և թէ՛ օ- տար հրապարակաց վրայ: Առ այդ կը բաւէ զրկել վաճառելի ապրա- նաց նմանքները:

Յանձնակատարութեան Գրասենեակը կը փափագի ունենալ թղթակիցներ գաւառական քաղաքներու մէջ:

Թղթակցութիւնք պէտք է ուղ- ղուին առ Յ. Գ. Փալազաչեան, Կ. Պոլիս, Պաշէ գաւառ, Թաշ Խան, թիւ 50:

FRATELLI GOLDENBERG

ԱՄԵՆԷՆ ՄԵԾ, ԱՄԵՆԷՆ ՀԻՆ, ԱՄԵՆԷՆ ՀԱՄԲԱՒԱԻՈՐ

ՀԱՆԴԵՐՁԵՂԻՆԱՑ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ

ՀԱՆՐԱԾԱՆՈԹ ՀԱՄԱՅՆ ԵՐԲՈՎ. ԹՈՒՐԿԻՈՅ, ԱՍԻԱԿԱՆ ԹՈՒՐԿԻՈՅ ԵՒ ԵՐԵՎԱՆԻ ՄԵՋ

ՖՐԱԹԵԼԼԻ ԿՈԼՏԵՆՊԵՐԿԻ

Այս վաճառարուն կը յանձնարարուի հաւարտութեան և ամէն մրցման կրնայ դիմադրել իւր կերպատուց ընտիր յատկութեամբ, պատրաստու իւր տոկոսնութեամբ, ինչպէս նաեւ հանդերձին գեղեցիկ կարուածքովը:

ԳԼԽԱՒՈՐ ՄԹԵՐԱՆՈՅԳ Ի Կ. ՊՈԼԻՍ

Թիւնէի քով Թիւ 2, եւ Քարաքէօյի Կամուրջին գլուխը Թիւ 28

ՄԵԾԱՔԱՆԱԿ ԵՒ ՓՈՐՐԱՔԱՆԱԿ ՎԱՃԱՌՈՒՄՆ

ՄԱՍՆԱՃԻԻՂԻ

Հռոտոս, Քալալա, Ռուսնուք, Զմիւռնիա, Վառնա, Պուրիս, Փիլիպէ, Բոր-Սաիտ, Սելանիկ, Սամսոն, Մերսին, Քիոս, Թարսուս, Ատանա, Պէրուլ, Դամասկոս, Տրիպոլիս (Սուրիական), Նաֆա, Աքեա, Ալեքսանդրիա, Գահիրէ, Էայլն, Էայլն:

PAPETERIES DE VIDALON

ԹՂԹԵՂԻՆԱՑ

ՄԵԾ ԳՈՐԾԱՏՈՒՆ ՎԻՏԱԼՈՆԻ

Հիմնեալ 1597 ին յ'Աննօնէ

Դրամագլուխ 3,150,000 Փրանք:

Կ'արտադրէ տարին 3,000,000 քիլօկրամէն աւելի

Ներկայացուցիչ Հանրի Ժարտօն, Պարնաթան Խան

Դրասենեակի և տպագրական զանազան տեսակ քնտիր թուղթեր, գծագրու- թեան թուղթ սպիտակ և զանազան գոյներով, ծծուծ թուղթեր, զանազան տեսակ ստուարաթղթեր (մուխալա), լուսանկարչական թուղթեր, մագաղա- թանման թուղթեր, նամակաց պահարաններ, և այլն, և այլն:

«ԵԱՂԻԿ» կը տպագրուի Վիտալոնի գործատան մէջ պատրաստուած թուղթի վրայ: — Մանրամասն տեղեկութեանց և յանձնարարութեանց համար դիմել «ԵԱՂԻԿ» ի խմբագրատունը:

19—20

MAISON PHÉNIX

Բերա, Բասաժ տիւ Թիւնէլ

ՄԵԾ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ

Շապկեղինաց, ձեւակեղինաց եւ Բրդեղինաց

Վաճառատունս կը յայտարարէ իւր բազմաթիւ յաճախորդաց թէ, Նանսիի և Բիւմպէրիի աշխարհածանօթ գործատուներէն ի նորոյ ստացած է մեծ քանակութեամբ՝ վերջին նորաձեւութեանց համաձայն շինուած՝ արանց, կանանց և մանկանց համար պատրաստ հագուստեղէններ, օժիտի համար բազմատեսակ ճերմակեղէններ, կնունքի համար մանկանց զգեստներ և այլ ամէն տեսակ ապրանքներ:

ԱՐԱՆՑ ՀԱՄԱՐ.

	Ղրշ.
Շապկի կտաւեայ	Հատը 14 էն 47 1/2
» գունաւոր տպածոյ	» 10 էն 28
» ֆանէլա	» 21 էն 42
» գիշերանոց	» 12 էն 27
Անդրապարտիկ	» 10 էն 21
» մատամբօլ	» 15 էն 22
Օձիք կտաւեայ	տուզինան 17 էն 54
Թեւնոց	» 29 էն 65
Թաշկինակ այլ և այլ տեսակ	» 14 էն 135
Գուլպաներ՝ ֆիլ տիէքօս, բամպակեայ, մետաքսեայ, բրդեայ	» 29 էն 145
Փողկապ այլ և այլ տեսակ	տուզինան 3 էն 19

ԿԱՆԱՆՑ ՀԱՄԱՐ.

	Ղրշ.
Շապկի՝ լաւ տպածոյ, դիմացկուն, պրօտըրիով	Հատը 15 էն 27
» » » տանթեւայով	» 18 էն 31
Վարտիկ » » » »	» 14 էն 22
Վարտիկ » » » պրօտըրիով	» 11 էն 24
Միսօ » » » »	» 20 էն 38
» » » տանթեւայով	» 25 էն 65
Քօրսէ՝ Բարիզի Կուրտէ գործատան	» 26 էն 70
Քօրսաժ բամպակեայ, մետաքսեայ	» 11 էն 26
Փանէլա լաւագոյն տեսակէն	» 15 էն 40

ՄԱՆԿԱՆՑ ՀԱՄԱՐ ամէն տեսակ զգեստեղէնք և ճերմակեղէնք:

	Ղրշ.
Սեղանի սիւնոցներ գունաւոր՝ 6 անձեռոցով	20 էն 39
» » գունաւոր 6 և 12 »	65 էն 145
Անկողնոյ ծածկոցք մէթրը	9 էն 17
Գուլպայ՝ ֆիլ տիէքօս, բրդեայ, բամպակեայ	տուզինան 40 էն 145
Կտաւ վիշիի, մէթրը	3 էն 5
Սպիտակ տպածոյ՝ լաւագոյն տեսակէն	2 էն 5 1/2

Յանձնարարութեանց համար պէտք է գրել «Մադլիկ» Յանձնակատարութեան Գրասենեակին: 15—52

Լեփօրս Մանրիօմէն
10 Ռուս ԿԱՐԻՉ
Ի Պոլս, Լուիսան Պայպօստ,
Քէօքսիլիս պաշտ, Թիւ 99

Լուսանկաբնիկներու մէջ կը պատրաստուին ամէն տեսակ լուսանկարներ՝ եւրոպայէ նոր հասած բազմաթիւ նորահար գործիչներով: Պ. Ն. ԱՆՏՏՐԻՕ ՄԷՆՕ ինքն անձամբ կը հանէ իւր բազմաթիւ յաճախորդաց պատկերները: Յաճախորդներն կատարելապէս գոհացնելու համար, յանձնարարուած լուսանկարներու ՕՐԻՆԱԿը ցոյց կը տրուի նախապէս, և եթէ չհաճանի, կրկին և կրկին անգամ կը լուսանկարուի, մինչև որ հաճանի: Վերջնականութիւն մը գործարարութեան ոչ մի լուսանկարիչ յանձնակալութեան կ'ազգայարարեմք մեր բազմաթիւ յաճախորդաց որ, ինչպէս յստակ և պայծառ օրեր, նայելիս և ամոքտ և մտախաղաղատ օրեր լուսանկարք կը հանուին ամենայն յաջողութեամբ: Հնորէի նոր դիւաներու: Կը խնդրուի զգուշանալ կարգ մը նորերու կ'լուսանկարիչներէ որք կը գործեն մեր անուամբ:

ԼԱՎԸՆԻՌ ՏԷ ՓԱՄԻՅԼ

(Ընտանեաց ապագայն)

ԱՊԱՀՈՎԱԳՐԱԿԱՆ ՓՈԽԱԴԱՐՁ ԸՆԿ.

ՎԱՍՆ ՎԵՐԱԿԱԶՄՈՒԹԵԱՆ

ԴՐԱՄԱԴԼԵՈՅ

Կը գործէ ընդ հսկողութեամբ Դադղիոյ կառավարութեան

Կեդրոնատեղի՝ 61, Բէփիւպլիք փողոց, Լիոն (Ֆրանսա)

Ապահովութեամբ Գրամադրութեան 100,000 000 ֆր.

ԼԱՎԸՆԻՌ ՏԷ ՓԱՄԻՅԼ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ, որ հաստատուած է նպատեւոր համար փոքր խնայողութեանց, արագ զարգացում մը ունեցած է: Իւր նպատակն է որոշեալ պայմանաժամի մէջ վերականգնել գրամադրութեան:

Ընկերութեան գործառնութիւնք բազմադիմի են, ինչպէս շարժական արժէքի և փոխ տրուած գրամադրութեան պահովագրութիւն, կորուսեալ գրամադրութեան մը վերականգնութիւն: Երաշխաւորութիւնք և Գլխավարք՝ փոխառութեանց և ճարտարութեանց և վաճառականութեան մէջ գործածուած դժբաղդիոց, մանկանց համար օժիտք, հանգստեան սնտուկ ծերութեան համար, ցկեանս եկամուտներու կազմութիւն, ի մի բան այն ամէն գործառնութիւնք որոց նպատակն է խնայողութիւն: Ընկերութեան Պոլսոյ գործակալութիւնն սկսած է 1884 Յունուար 1էն:

Տեղեկութեանց եւ բաժանորդագրութեան համար դիմել առ Բարսեղ Էֆէնտի Թէլլալեան, գործակալ Ընկերութեան ի Կ. Պոլս, Պահճէ—Գարու, Շէյխ—Իսլամ խան, Թիւ 11:

ԳՐԱՏՈՒՆ

Կազմատուն եւ Թղթավաճառանոց ի Կէսթէ

ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ Յ. ՊԱՇՊԱԶԻՐԿԵԱՆԵԱՆԻ Հաստատեալ 1877

Հայերէն, Թրքերէն և Ֆրանսերէն գրքեր և դասագրքեր. — զարդակաւ և գրասենեկի սխառք. — այլ եւ այլ տեսակ թղթեր, և ըն, և ըն:

Գրատունս արդէն բազմաթիւ հեղինակաց և գրավաճառաց հետ զանազան պայմաններով ուղղակի յարարութեան մէջ լինելով՝ պատրաստ է գործ ունենալ ամէն Մեծ. հեղինակաց և գրավաճառաց հետ՝ որք կը գտնուին ի Պոլս և այլուր: Ուստի կը հրաւիրեմք զնոսա և ամէն գրասէրներ դիմել գրատունս ուր նորանոր միջոցներ ունիմք ի ձեռին՝ գոհացնելու մեր ամէն կարգի յաճախորդները ամենաջափաւոր գներով:

Բաժանորդագիրն կԱՆՆԻՒՄ թուրքիոյ համար տարեկան 50 դր2, Ռուսիոյ համար 5 ռուբլի, ուրիշ երկիրներու համար 10 ֆր:

Վեցամսեայ եւ եռամսեայ բաժանորդագրու- թիւնք եւս կ'ընդունուին:

Գաւառներէն Օսմանեան նահակադրոշմ կ'ընդունուի՝ 1 զր2:նոցը 34 փարայի հաշ- ւով, կամ 100 զրուշի փարայէն 115 զր2: ՄԱՂԻԿԻ վերաբերեալ ամէն գործի համար Դիմել:

Սա Տնօրէն-Հրատարակիչ
ՅՈՎՆԱՆ Գ. ՓԱԼԱԿԱՇԻԱՆ
Պոլիս, Պակիէ-Գարու, Թաշ Խան, Բիւ 50

ՄԱՂԻԿ

Լ Ր Ա Գ Ի Ր

درعليه ده بفتح قوسنده طاش خاندند
ه. نومروده «زاغيك» غزتيه سى مديرى
بالا قاشيان حوونان

S'adresser à
HOVNAN PALACACHIAN

Directeur du journal arménien «Dzaghik»,
Rue Bahtché-Kapou, Tach Han, 50
CONSTANTINOPLE

40 փարա

Ազգային, Քաղաքական եւ Գրական

40 փարա

ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ — Բ. ՏԱՐԻ. ԹԻՒ 23

ՇԱԲԱԹ

21 ՄԱՐՏ 1892

ԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

«Ծաղիկ»-ի նախորդ թուով ծանու- ցինք արդէն թէ, մարտի 8ին՝ Թիֆլիսի Առաջնորդարանին մէջ ներկայացուցիչ- ները գումարուելով, թեմական պատ- գամաւոր ընտրեր են Արձագանքի խմբ- բազրապետ Պ. Աբգար Յովհաննէսեանը, իսկ պատգամաւորի փոխանորդ ընտրեր են Նոր-Դարի խմբաբազրապետ Պ. Սպան- դար Սպանդարեանը:

Վերջին թղթաբերով Թիֆլիսէն եկած պաշտօնական և անպաշտօն լրագիրք լի են այս ընտրութեան վերաբերեալ ման- րամանութեամբք:

Նոր-Դարի բազմաթիւ կուսակիցք, ընտրութենէն առաջ, կը խնդրէն նորա խմբաբազրապետէն որ ինքզինքն ընտրելի առաջարկէ, բայց Պ. Սպանդարեան՝ իւր թերթին միջոցաւ յայտնելով թէ Ար- ձագանքն ևս կաթողիկոսական խնդրոյ մէջ Նոր-Դարի ուղղութեան կը պատ- կանի, կ'առաջարկէ եկեղեցւոյ շահուն առջև մոռնալ ամէն անձնական հաշիւ և ընտրել զՊ. Յովհաննէսեան:

Միւս կողմանէ, Պ. Յովհաննէսեան՝ իւր թերթին միջոցաւ ինքզինքն ընտ- րելի հռչակելով հանդերձ՝ կ'առաջարկէ ընտրել Նոր-Դարի խմբաբազրապետը, յայ- տարարելով թէ Պ. Սպանդարեան «մեր սուրբ եկեղեցւոյ նուիրական շահերին միշտ նախանձախնդիր և պաշտպան է եղել և մեր առաքելական եկեղեցին միշտ համարել է զմեզ պահպանող ամե- նազօրեղ գործին»:

Ընտրութեան օրը, մարտ 8, ժողո- վրդեան հոծ բազմութիւն մը, անձրե- ւային օդին հակառակ, խոնուեր է ա- ռաջնորդարանի բակը: Ժողովարանին մէջ, որոյ մուտքը ոստիկանք արգիլած էին ժողովրդեան, ներկայ պատգամա-ւորաց թիւն է եղեր 92: Քուէարկու- թենէն առաջ իսկ, Մօսկի խմբագիր Պ. Գրիգոր Արծրունի և իւր փոքրա- թիւ համախոհք, կ'ստիպուին մեկնիլ

ժողովատեղիէն: Ժողովուրդը կը պոռայ Արծրունիի ետեւէն. «Արծրունին փախ- չում է», Արծրունին փախչում է»: Ժո- ղովարանին մէջ մնացած էր 51 պատ- գամաւոր: Ա. Յովհաննէսեան կը խնդ- րէ ժողովականներէն որ ընտրեն Նոր- Դարի խմբագիրը: Սպանդարեան կ'ա- ռաջարկէ որ ընտրեն Արձագանքի խմբ- բազրիւր, իսկ ինքը ընտրուի նորա փո- խանորդը, և որպէս զի քուէարկու- թիւնն ճիշդ այս արդիւնքը ունենայ, իւր բարեկամներէն մի քանին կ'արգիլէ իրեն քուէ տալէ:

Քուէարկութիւնը կատարուելով վեր- ջապէս, Աբգար Յովհաննէսեան կ'ընտ- րուի պատգամաւոր 47 քուէով, Սպան- դար Սպանդարեան կ'ընտրուի պատգա- մաւորի փոխանորդ 43 քուէով:

Դուրսը իմացուելով ընտրութեան արդիւնքը, եկեղեցւոյն բակը կանգնած ինքի իգեց մարդկանց ու երիտասարդաց խումբ բազմութիւնը կ'սկսի ծափահա- րել և գոհունակութեան ցոյցեր ընել, մինչև որ առաջնորդարանի պատուհան- ներէն մին կը բացուի, և ի տես կու- գան Յովհաննէսեան և Սպանդարեան՝ իրենց շնորհակալութիւնը յայտնելու ծափահարող և համակրութեան ցոյցեր ընող հասարակութեան. այդ միջոցին աւելի աղմկալի բնաւորութիւն կ'ստա- նան ծափահարութիւնք:

Պատգամաւորաց մեկնելու ժամա- նակ, ծափահարութիւններն ու ցոյ- ցերը վերստին կ'սկսին: Ջերմ հա- մակրանքով կ'ողջունուին իշխան Կոնս- տանդին Բէհրուդեանց և Պ. Գ. Սուն- դուկեանց: Իսկ երբ կ'երեւին Յովհան- նէսեան և Սպանդարեան, օդը կը թըն- դոյ ցնծագին աղաղակներով և անվերջ ծափահարութիւններով: Տանց պա- տըգամները, պատուհանները, տանիք- ները, մինչև իսկ եկեղեցւոյն պարսպին վրայ կ'երևի հանդիսականաց անհամար բազմութիւն: Խլացուցիչ ծափահարու- թիւններն ու աղաղակք չեն՝ գաղթիւր, մինչև որ Սպանդարեան և Յովհաննէս- եան միասին կառք կը նստին և քշել

կուտան դէպ ի տուն: Յնժութեան մէջ է եղեր այդ օրը՝ Թիֆլիսի հայութեան ստուար մեծամասնութիւնը:

— Թիֆլիսի Կովկաս ուսւ պաշտօ- նական թերթն, իւր վերջին մէկ թուով, կաթողիկոսական յառաջիկայ ընտրու- թեան առթիւ կը հրատարակէ Հայ ե- պիսկոպոսաց ցուցակն, յայտնելով թէ ասոնցմէ պիտի ընտրուի Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը: Կովկաս նշանակած է նաև եպիսկոպոսաց տարիքը. բայց Ամեն. Մուրատեան Մելքիսեդեկ Սրբազանի տարիքը սխալ նշանակուած է:

— Կեսարիոյ առաջնորդ Գեր. Տ. Տրդատ Մ. վարդապետ Պաւեան որո- շած է անձամբ երթալ ի Ս. Էջմիածին, մասնակցելու համար Կաթողիկոսական ընտրութեան՝ իբրև եկեղեցական պատ- գամաւոր իւր թեմին: Տեղւոյն գաւա-ռական ընդհանուր ժողովոյ ատենապետ Մոստիշեան Մեծ. Յարութիւն է ֆէնտի աշխարհական պատգամաւոր կարգուած է նոյն վիճակէն:

— Ի Մոսկուա Կաթողիկոսական ըն- տրութեան մասնակցելու համար թե- մական պատգամաւոր ընտրուեր է բա- նաստեղծ Սմբատ Շահապիղդեան 53 քը- ուէով, իսկ Բրօֆէսեօր Ներսէս Ներ- սիսեանց ընտրուեր է պատգամաւորի փոխանորդ 34 քուէով:

— Ռօտոսթոյի գաւառական ժողովն Կաթողիկոսական ընտրութեան մաս- նակցելու համար աշխարհական պատ- գամաւոր ընտրեր է զՄեծ. Յակոբ էֆ. Պօյաճեան որ իւր զբաղմանց պատճա-ռաւ կը հրաժարի այդ պաշտօնէն: Ռօ- տոսթոյի այցելու հովիւ Դիմաքսեան Գեր. Տ. Հմայեակ եպիսկոպոս պատ- րաստականութիւն յայտնէ՝ իբրև ե- կեղեցական պատգամաւոր իւր թեմին Էջմիածին երթալու, մասնակցելու հա- մար Կաթողիկոսական ընտրութեան:

— Կաթողիկոսական ընտրութեան մասնակցելու համար Եղեռնոյ վիճակէն աշխարհական պատգամաւոր ընտրուեր է Յարութիւն էֆ. Արծրունի:

— Թիֆլիսէն կը գրեն թէ էջմիածնայ մէջ մտադրութիւն կայ վանքէն հեռացնել նաեւ Սինոդի անդամներէն Տ. Գառապարեան Սարգիս եպիսկոպոսը և Բարթոլոմէոս վարդապետը:

— Սինոդի անդամներէն Տ. Բարթոլոմէոս վարդապետ բողոք բարձր է երեմիա և Արիստակէս եպիսկոպոսաց դէմ, որոնք՝ առանց Սինոդի գիտութեան՝ հեռագրած էին ի Թիֆլիս, թաղորէից ներկայացուցիչներու օրինաւոր ընտրութիւնները բեկանել և ասորէն ընտրութիւնները չքանդել:

— Էջմիածնայ վանուց ծախսարարութեան պաշտօնը մինչև ցարդ կը վարէին Սինոդին կողմանէ կարգուած միաբանները ձրխաբար (Վանքին մէջ ամէն միաբան ձրի պաշտօն մ'ունի): այժմ՝ Սեդրակեան Արիստակէս եպիսկոպոսի առաջարկութեամբ և առանց Սինոդականաց գիտութեան՝ երկու աշխարհական ծախսարարներ հրաւիրուեալ են տարեկան 1500ական րուբլի ռոճիկով: Ծախսարարներէն մին է եղեր Մուրն ամսագրի եղբայրը, միւսը ազգականը: Այս և այլ պատճառներով Սինոդականք գծաբեր են միմեանց հետ:

— Արեւելի մէջ հրատարակուած թղթակցութենէ մը կը տեղանամք թէ, երեմիա և Արիստակէս Սրբազանք՝ Սինոդի միւս անդամներէն դադարէն՝ յանուն Սինոդի ամուսնութեան հրամանադիր ստորագրեր են երամեան անուն անձի մը համար, ամուսնութիւն որ ասկէ առաջ քանիցս արգիլուած է եղեր Սինոդի թէ՛ հին և թէ՛ նոր անդամոց քունէից մեծամասնութեամբ:

— Կարոյ Պատրիարքական Փոխանորդ Գեր. Տ. Ղևոնդ եպիս. Շիշմանեան հրաժարական զրկեր է ի Պատրիարքարան:

— Տնտեսական Խորհուրդն ուղարկութեան առնելով մարդահամարի գործողութեանց խնդիրը, նորա ճշդիւ գործադրութեան և մարդահամարի տուեմարաց կանոնադրութեան հսկելու գործն յանձնած է իւր անդամակիցներէն Հովութեան Մեծ. Ղազար էֆէնտիին, որպէս զի մղում տայ այդ կարևոր գործին կարգադրութեան:

— Արժ. Տ. Ոսկի Աւագ քահանայ Օհանեան, որ Պանտրամյի ծանօթ խնդրոյն առթիւ մայրաքաղաքս եկած էր, նախընթաց օր տեսակցութիւն մ'ունեցաւ Պատր. Փոխանորդ Գեր. Տ. Գառնիէ Ծ. Վարդ. Ճէվազիրճեանի հետ: Տ. Ոսկի Հայր որոշած է Պրուսա երթալ ժամանակի մը համար:

— Քաղաքական ժողովն, վանայ Լիւմ անապատի թեմական երեքին գիւղացւոց խնդրոյն նկատմամբ հասած գրութիւններն ուղարկութեան առնելով,

Վսեմ. Ատենապետ պէյին, և ժողովական Պալլարեան Մեծ. Համազասպ էֆէնտիի յանձնեց, գիւղացւոց՝ ընդդէմ վանահօր բարձած գանդատանաց մասին հարկ եղած քննութիւնը կատարել և յայտագրել:

— Տնտեսական Խորհուրդը կեդրոնական համարակալութեան յանձնեց ի քննութիւն՝ Սեբաստիոյ Ս. Նշան Վանուց մատակարարութեան հաշիւները, զորս տեղւոյն Գեր. Առաջնորդն ուղղած էր Ազգ. Վարչութեան:

— Տնտեսական Խորհուրդը իւր վերջին նստին մէջ զբաղեցաւ Պոլսոյ Օրթագիւղի, Եէնի դաբուի, Գուրուչէլմէի, Թօփդարուի, Էյուսլի, Գնալը կղզւոյ եկեղեցեաց վերաբերեալ հաշուական, կտակային և այլ խնդիրներով: Նաեւ ինչ ինչ տնօրինութիւններ բրաւ եկեղեցեաց գոյքերու և անօթներու պահպանման, մարդահամարի և ազգային տրոց հաւաքման խնդրոյն նկատմամբ:

— Ամերիկայէն Արեւելի կը գրեն.

« Գիտէք որ այժմ Քալիֆորնիա մեծ քանակութեամբ չամիչ կ'արտադրէ. առաջին տարիներ այս գործը խիստ շահաբեր էր, և այսպէս նոյն նահանգին մէջ ընդարձակ այգիներ տնկեցին: Մեր Հայերէն ոմանք ևս այդ գործով կ'ըզբաղին, և այժմ Ֆուէլնօ քաղաքին մէջ երեսուն և հինգ հայ ընտանիքներ կան, որոց մէկ մասը այգիներու տէր են, և և ժամանակին երկիր դնեցին աժան գիններով, և շահեցան բաւական: Կան նաեւ հոն քսանի չափ Հայեր, որ զանազան արհեստով կ'ըբաղին, ինչպէս դերձակ, ժամագործ, բժիշկ, և այլն: Այս Հայերն գրեթէ բոլորն աղքատիկ մարդիկ էին, երբ Յուզնօ գացին: Քալիֆօռնիայի կլիման բարեխառն է և յարմար Արեւելեայց, և Ֆուէլնօի Հայ գաղթականութիւնն ամենէն յուսովիցն է բաղդատմամբ Ամերիկայի ուրիշ կողմերու խեղճ գաղթականութեանց, քան զի անդ Հայերն իրենց ընտանիքն և տուններն ունին և անցեալ տարի ինն ամուսնութիւնք տեղի ունեցած են անոնց մէջ: »

— Կրօնական ժողովը որոշեց ներդրութիւն տալ Թօփդարուի Տ. Աշոտ քահանային որ ինչ ինչ յանցանաց համար Ազգ. Հիւանդանոց զրկուած էր փրկանագրիկութեամբ:

— 1893 տարւոյ Օրացոյցը Կրօն. ժողովոյ ներկայացուած լինելով, քննութեան համար յանձնուեցաւ Փէշկիվանեան Արժ. Տ. Խորէն Աւագ քահանային:

— Էջմիածնայ Գէորգեան Ճեմարանէն վերջերս ելնողներէն մին մեզ կը գրէ թէ, ռուսադաւանութիւն ընդունող Գարեգին Տէր Աւետիսօֆ ա-

ռն երիտասարդը Ճեմարանին չըրջանաւարտներէն չէ, այլ «թերեւ մէկն այն դժբախտներէն որոնք հարիւրնեւրով մտած ու ելած են Ճեմարանի ընտրին կարգերէն՝ ինքնակամ և կամարձակուած վարչութեան կողմէն»: Նամակագիրը, Պարոն Օ. Գ. Դերձակեան, կը յաւելու. «Ճեմարանի չըջանը կ'ենթադրէ 6 տարուան դպրոցական և 3 տարուան լսարանական ուսումնը, և 1883 էն սկսած, երբ առաջին անգամ այդ չըջանը բոլորեցաւ, այդպիսի անունով և ազգանունով երիտասարդ մը չյիշուիր չըջանաւարտներու ցուցակին մէջ:

— Յաւոք կը ծանուցանեմք թէ Մանգուլիէի Էֆեսար 15 օրուան դադարման դատասարտուեցաւ:

— Կ. Պոլսոյ Օրթագիւղի Թաղական Խորհուրդը մտադիր է Ծրէօպէլեան դրութեամբ Ծաղկոց մը բանալու գիւղին մէջ:

— Բերայի Թաղական Խորհրդոյ Ատենապետ Յովհաննէս էֆ. Ազնաւորեան և իւր մի քանի անդամակիցք, որք հրաժարած էին, յանձն առած են ժամանակ մ'եւս շարունակել իրենց պաշտօնը:

— Շուտով ժամանելու է Թիֆլիզ յայտնի հայ երաժշտապետ Պ. Չուխաճեանը, որի՝ արեւելեան կեանքից առնուած օպերետներն մեծ յաջողութիւն են գտել նոյն խիկ Եւրոպայում. նա մտադիր է իւր ղեկավարութեամբ մեր քաղաքում մի քանի օպերետներ ներկայացնել տալ: Ինչպէս մեզ հաղորդում են, առաջին ներկայացման համար յարգելի մատչածն որոշել է իւր նախորդ օպերաներէն մին, որ Կ. Պոլսում յաճախ խաղացուել է և միշտ Բոսֆորի գեղածիծաղ արիերի բնակիչներին առանձին հաճոյք պատճառել իւր սրտագին, արեւելեան մեղամաղձիկ բնուրութիւնն այնքան գեղեցիկ արտայայտող երաժշտութեամբ և գողտրիկ բովանդակութեամբ: Մենք հաւատարմ ենք որ տաղանդաւոր երաժշտապետը մեծ յաջողութիւն կը գտնէ և մեր քաղաքի ոչ միայն հայ՝ այլ և օտար հասարակութեան մէջ: Սակայն դժուարութիւն կը ներկայացնէ ներկայումս այստեղ խուճր կազմելը. հարկ կը լինի օգտուել թէ ֆրանսիական, թէ ռուսական և թէ մինչև իսկ վրաց օպերետային ոյժերից: (Արձագանք)

— Բնիկ Թրիպոլուցի Գլըճճեան Մարտիրոս էֆէնտի՝ Կայս. Բժշկական վարժարանին չըջանն աւարտելով, բժշկութեան վկայական ստացաւ:

ԳՐԱԴԱՏԱԿԱՆ

ԷՎԷԼԻՆԱ

Մի ուսանող, զոր դեռ եւս հեղինակը չէ մկրտեր, նիցցայի մէջ կը հանգիւր Օր. Էվէլինա Պ. ին, «Ֆրանսական երաժշտական աշխարհի ապագայ պայծառ աստղերէն միոյն»։ Ուսանողն ու օրիորդը նիցցայէն մինչեւ Լիւն ճանապարհորդակից կը լինին, քաղցր խօսքեր ու զրոյցներ կը փոխանակեն և ապա կը բաժնուին. առաջինը ծուրիւր, երկրորդը Բարիզ ու Լոնտոն կ'ուղեւորի։ Կ'անցնի քիչ ժամանակ, և Էվէլինան՝ չկարողանալով իւր ծանօթ ուսանողը մոռնալ, ծուրիւր կուգայ։ Ուսանողն և երաժշտահին կը սիրահարուին և մինչեւ գերեզման միմեանց պատկանելու խոստումով կը բաժնուին։ Մի ամբողջ տարի «օր չէր անցներ որ իրարմէ նամակ չստանային»։ տարւոյն վերջերը Էվէլինայի նամակներն «սկզբանէ հազուադէպ դառնալ»։ Այդ մասին ուսանողին ըրած հարցմանց Էվէլինան կը պատասխանէր թէ շատ է զբաղած։ Խանդոտութեան խուլ գգացմունքն կ'սկսի նորա սրտին տիրել։ Եւ ահա ուսանողը նիցցա կուգայ, Էվէլինայի մօտ, զոր իրեն նկատմամբ անտարբեր կը գտնէ։ Այժմ նա զինքն ուրիշի նուիրեր է, ժիւլ Անդօլին, որ լաւ միջոցներու և անկախ դրութեան տէր մարդ է։ Ծանր է ուսանողի դրութիւնը. նա կը դիմէ իրեն ծանօթ Իւմասովին, կը դիմէ նորա «փոքր ինչ յոռետեսական ու հեգնական փրկիստփայական հայեացքներուն»։ — Երկուքէն մին, կ'ըսէ նա իւմասով, կամ պէտք է քաջութիւն ունենալ մեռնելու, կամ պէտք է հերոսական քանք ընել առողջանու և ապրելու։ Իւմասով նիցցայէն Մենտոնա կը գնայ։ Ուսանողի կապածները կ'արդարանան։ Էվէլինան բացէ ի բաց կը մերժէ զնա։ Սրտաբեկ ուսանողը դարձեալ Իւմասովին կը դիմէ ի Մենտոնա։ «Մենտոնայի մէջ Իւմասով սիրուած, ցարգուած, պատուած, պաշտուած է ամենէն. նա այնտեղ կը կատարէր եւ ծխական քահանայի, եւ բարեխօսի, եւ նիւթապէս օգնողի, եւ խորհրդատուի, եւ փաստաբանի, եւ միջնորդի, եւ հովանաւորի դերը»։ Մի խօսքով, նա մարմնացած նախախնամութիւն էր այն ամենքի համար, որոնք պէտք ունէին որ և է բանի։ Ուսանողի խոցուած, փրաւորուած սիրտը և զբոսելէ կատարելապէս խանգարուած ուղեղը բուժելու համար՝ Իւմասով ցոյց տուաւ նախ օտարաց թշուառութիւնը,

այդ թշուառութեան մօտ կանգնեցուց զնա և յանձնեց թշուառաց հոգատար լինելու պաշտօնը։ Հանդիսատես լինելով մարդկային տանջանքներու տեսարանին, իւր ուժերը նուիրելով այդ տանջանքները մեղմացնելու գործին, նա առողջացաւ, մոռացաւ սեպհական տանջանքը, կազդուրուեցաւ հոգեով ու մարմնով։ Կեանքէն յուսահատ մարդը վերստին ձգտումը գագ զէպի կեանքն, վերածնեցաւ մի խօսքով։ Եւ ապա Հայդըլբէրգ դառնալով շարունակեց իւր ուսումը, աւարտեց, դարձաւ հայրենիք—Պոլս, միւրադրի խմբագրութիւնն ստանձնեց և իւր ուժերը գործին նըռելից։ Եւ այսպէս իւմասովի գաղափարաց ճշգրտութիւնը նա գործով ցոյց տուաւ. ցոյց տուաւ թէ սիրոյ ու տանջանքներու մէջ եփուելով, մարդ կարող է անոնցմէ նորանոր պատուանդաններ կազմել հասարակաց բարին ու երջանկութիւնը սիրելու։

Այդ է ահա այն վէպը, որու մասին այնքան խօսեցաւ Պ. Արծրունին իւր թերթի մէջ, որուն երեւիլը մինչեւ անգամ գտնուեցան մարդիկ որ դարագլուխ համարեցին, որու մէջ այդ մարդիկ այնքան բարձր արժանաւորութիւններ տեսան (թէպէտ մեզ ոչինչ ցոյց չտուին), որ Էվէլինան էն առաջ եղած հայ վիպագրութիւնը «չաբըն» անուանեցին։ Այդ ի հարկէ մի ըրալէ կարող է ներուիլ, եթէ ի նկատ առնենք գրականական այն անխիստութիւնը որ տիրապետողն է այսօր մեր մէջ, եթէ ի նկատ առնենք որ քննադատութիւնը քննադատութիւնը կամ պարտաւ, նայելով թէ ո՞վ է այն հեղինակը որու վաստակը քննադատութեան ենթարկուած է և ո՞վ է քննադատը։

«Էվէլինա» վէպն ո՛չ ազգային վէպ է և ո՛չ ինքնուրոյն ստեղծագործութիւն։ Ազգային չէ, որովհետեւ մեր կեանքը չէ նորա նիւթը, մեր կեանքի երեւոյթները չեն վերլուծուած, ուսումնասիրուած ու պատկերացած. չկան այդտեղ տիպեր որ ամէն մի գեղարուեստական վաստակի էական պայմանն է։ Ո՞րն է այն հողը որու վրայ կ'ապրին Էվէլինայի հերոսները, այն երկինքը որու ներքեւ ծնած ու սնած են նոքա, այն լեզուն որով կը խօսին... Այդտեղ կայ ֆրանսիացի, սպանիացի, ռուս, կայ և մի հայ, որ է ուսանողը։ Սա է մեր կեանքէն առնուած միակ դիմը։ Բայց ուշի ուշով հետեւելով այդ մարդուն, կը տեսնենք որ նորա մէջ հայկական ոչինչ չկայ։ Ինչո՞վ է նա Հայ, առացի լանդերմ։ Ենթարկեցք այդ ուսանողը բնախօսական, մարդաբանական հասարակ վերլուծութեան, և կը տեսնէք որ նա ոչնչով չզանազանուիր

զինքը չըջապատող առողջ ու հիւանդ մարդերէն։ Հեղինակի ամբողջ ուշադրութիւնը այդ տիպի վրայ է դարձած, դորա մէջն է վէպի միտումը։ Մի ըրալէ մարդ կը կարծէ թէ Էվէլինան պ. Շահազիզեանի «Լեւոն» շարունակութիւնն է։ Եթէ այսպէս լինէր, մի երախտաւոր, մատենագրական արժէք ունեցող գործ կատարած կը լինէր Պ. Արծրունին։

Բայց ո՞ւր։ Լեւոնը, թէպէտ և հիւսիսային երկրի, օտար շրջանի մէջ, բայց և այնպէս Հայ է ոտքէն մինչեւ ցլուխ։ Օտար կրթութիւնը միայն նորա զգացումները նրբացուցեր, սրբագործեր է, նորա միտքը բարձրացուցեր, նորա բընաւորութեան ազգային գծերը զօրացուցեր է։ Եթէ այդ նկարագրի վրայ կան օտար գծեր, դոքա այն բանաստեղծներու հերոսներէն աննշմարելի կերպով իջեր են Լեւոնի վրայ, որոց ազգեցութեան տակ եղբր է ինքը Պ. Շահազիզեան։ Բայց որովհետեւ այդ հերոսները հանրամարդկային նկարագիրներ են, դորա համար չեն աղօտացներ Լեւոնի հայկական բնաւորութիւնը իրենց աննշան ազգեցութեամբ։

«Էվէլինա» ուսանողի հայութիւնը կ'երևի միայն այն բանով որ հայ լրագրութեան կը մասնակցի թղթակցելով, և օր. Էվէլինայի հայերէն կ'ուսուցանէ. իսկ թէ ինչո՞ւ կը թղթակցի, թէ նորա հոգեկան աշխարհի մէջ գոյութիւն ունի գգացումներու և գաղափարներու մի այնպիսի զուգորդութիւն, դասաւորութիւն, ուրիշ անհրաժեշտաբար ծագէր իւր բնավայրի գործոց մասնակցի լինելու ներքին պահանջը, այսպիսի մի հարցում մեր կողմէն աւելի քան օրինաւոր, վայելուչ է, մանաւանդ մի այնպիսի վաստակի վերաբերմամբ, որու հեղինակը հոգեբանական ուսումնասիրութիւնն անուանած է զայն։

Գեղարուեստական ստեղծագործութիւնը գործ պիտի ունենայ կեանքի ներքին, հոգեւոր կողմի, այլ ո՛չ նորա արտաքին դրութեանց հետ։ Այդ ներքին, հոգեւոր կողմն է գլխաւորապէս որ Պ. Արծրունեայ «Հոգեբանական ուսումնասիրութեան» մէջ անուշադիր մնացած է։ Ի՞նչպէս է կազմակերպուած այդ վէպի մէջ սէրը և ի՞նչպէս է քանդուած։ Ի Սկզբան, պատմուածքէն յը տեսնէք միայն պարզ ծանօթութիւն մը. քիչ յետոյ հեղինակը ձեզ կը ջանայ համոզել որ այդ լոկ համակրութիւն, բարեկամական ծանօթութիւն չէ, այլ սէր, մի այնպիսի սէր, որու ազգեցութեան ներքեւ օր. Էվէլինան Շոպէնի երաժշտութեան խմբումը կ'ըմբռնէ և զայն կ'ստեղծագործէ, սէր որ ուսանողին գործելու հոգի ու եռանդ կը ներշնչէ։

կ'անցնի քիչ ժամանակ, և այդ սէրը կը մեռնի: Կը զարմանաք: Եթէ էվէլինան թղթէ չի նուաժ մարդանման մի շարժում մեքենայ է, ի՞նչպէս կարող է նա այնքան զգացողիլ որ այդ սրբազան ներշնչման մէջ ըմբռնէ: Շոպէնի իմաստը. դարձեալ ի՞նչպէս կարող է նա այնքան ներշնչուիլ, եթէ գործնական մարդ է և սէրը նորա գլխէն է ծագեր: Իսկ եթէ ընդհակառակն սէրը այնքան խոր արմատներ է ձգեր նորա ներքին աշխարհի մէջ որ նա անով միայն կ'ապրի, ինչպէ՞ս կարող էր՝ մի հասարակ կոմ-ժոնս տեսնելով՝ անձնատուր լինել Անգոլիի նման մի պրոգական, գործնական մարդու, այդպէս շուտ ու յանկարծ մոռանալով իւր սրտի երկրպագութեան առարկայն: Ի՞նչ սէր է այդ, ո՞ր, ի՞նչ հիմանց վրայ հաստատուեցաւ, ինչո՞ւ սիրահարուեցան դոքա, — չկայ, ոչինչ չկայ այդ մասին վէպի մէջ: Ուսանողի սէրը գլխէն չէ բղխած, սրտի սէր է այդ: Բայց այդ սէրն ալ սկսեւ ու զարգացեր է այնպիսի հասարակ, խախտ հիմանց վրայ, որ շուտով, շատ շուտով, միայն մի քանի տըխուր օրերէ, չարաթնեղէ յետոյ կարող էր անցնիլ: Կ'անցնէր, որովհետեւ սիրոյ բնախօսական և ոչ-բարոյական կողմն է որ ուսանողի սրտի մէջ տեղ է գտել: Էվէլինան այնպիսի ցած և սկզբաւոր կին է, որ միայն անասնական կրքեր կարող էր ազդել ուսանողին, սիրոյ բնախօսական կողմը, այլ ո՛չ աստուածային սէր, որով ներշնչուած, մարդ կարողանար Պրուդոն հասկնալ: Այստեղ ո՛չ միայն հոգեբանութիւն, այլ լուրջ դիտողութեան հոտառութիւն անգամ չկայ: Առած է թէ հովին բերածը հովը կը տանի. իսկ այդ սէրը ճիշդ հովին բերածն է: Այնպէս որ խեղճ Իւմասովի ցուրտ յոռետես փիլիսոփայութիւնն ու նորա շատ գեղեցիկ ու նըպատակաւոր կոմպոզիցիաները բոլորովին անտեղի են: Անտեղի են, որովհետեւ առանց անոնց ևս գործն ի գլուխ կ'ելնէր: Այդպէս կ'երևի գործի ընթացքէն:

Սոսքը վէպի հոգեբանական կողմի վրայ լինելով, չմոռանաք այն յաճախ կրկնուող կախման կէտերը (․․․), որոնք տեղի անտեղի ձեր առաջը գալով, կը յիշեցնեն Պ. Միլիտարեանի «Ուղեգրութեան» յառաջաբանը: Բանաստեղծը ստեղծագործելու ժամանակ երբեմն ըզգացմունքներու այնպիսի վրդովմունքի, սաստիկ ալեկոծութեան մէջ կը գտնուի որ չը կարողանար բոլորը, ճշգիւ, ամբողջ նախադասութիւններով արտայայտել, չկարողանար մինչև վերջ ըսել նախադասութիւնը, երբեմն ամբողջ պարբերութիւնը, այլ կ'ըսէ միայն զգացմանցը թարգման գլխաւոր բառը կամ

մասը, և այդպէս արագ արագ մէկէն միւսին կ'անցնի: Այսպիսի դրութիւնը կը կոչուի լուսթիւն որ կը նշանակուի կախման կէտերով: Բայց «Էվէլինա»ի մէջ լուսթեան կը հանգիստինք հոն ուր զգացմանց յորդութիւնն ու վրդովմունք չկայ, ուր դեռ նոր կ'սկսուի մատչումն հոգեկան աշխարհի պատկերացման: Այնպէս որ ընթերցողը չտեսներ թէ ի՞նչ կը կատարուի ներսը:

Ըսի թէ վէպը չօջափեր ազգային կեանքը, այն տեղէն չէ առած նըկարագիրներ, երևոյթներ. ասացի որ վէպը ազգային չէ: Դորա դէմ ինձ կարող են ցոյց տալ վէպի ամբողջ վերջին գլուխը, ուր տանջանաց մէջ եփուած ուսանողը կորանցուցած սէրէն մի պատուանդան է կազմեր, բարձրացեր է այդ պատուանդանը և զինքը հասարակաց գործին է նուիրեր, իւր բնավայրի քաղաքակրթութեան գործին: Բայց հետաքրքիր է իմանալ թէ այդ ամբողջ գլուխը ի՞նչ կապ ունի վէպի հետ, նորա հանգոյցի և լուծման վերաբերմամբ ի՞նչ դեր կը խաղայ: Ոչինչ, բոլորովին աւելորդ. վէպի մէջ՝ ամենաքիչը հինգերորդ անիւն տեղ միայն կրնայ ծառայել այդ գլուխ: Դա ոչ մէկ կերպով չ'նպաստէր դէպքերու՝ իրենց բնական լուծմանը հասնելու: Լուծումը վաղուց արդէն վերջացեր է. ինքը վէպը վերջացեր է հոն ուր ուսանողն իւր ներքին փիշոք մոռնալով, աւարտեր է իւր ուսումը և ուղեւորեր է իւր բնավայրը, նմա ծառայելու հաստատուն որոշմամբ: Այնուհետեւ կ'սկսի կրքերու նոր շրջան, որոնք ունին իրենց բնական զարգացումն ու վախճանը, որոնք՝ ուրեմն՝ կարող են նիւթ լինել նոր վէպի:

Օտարոտի է նոյնպէս Իւմասովի ազգեցութեան ներքեւ ուսանողի Պոլիս ուղևորիլը իւր ծննդավայրին քաղաքակրթական գործին նուիրուելու դիտմամբ: Դա մի բացառիկ դէպք միայն կարող է լինել: Իւմասովները, հաւատացէք, այնքան խելօք են, որ անոնց ազգեցութեան ենթարկուողը ոչ թէ հարաւ, այլ հիւսիս կը գնայ.․․ Փաստեր կ'ուզէք, ձեր շուրջը որոնեցէք. իսկ երբ երևոյթը բացատրիկ է, նա չսէտք է վէպի նիւթ դառնայ:

Այսպէս, «Էվէլինա» վէպը գեղարուեստական մեծ թերութիւններ ունի. Եւ ուրիշ կերպ ալ չէր կարող լինել, նորա հեղինակը Պ. Արծրունին է, մի տարիքաւոր մարդ. իսկ ամենքս գիտենք որ նա բանաստեղծ չէ: 19 տարի է, նա իւր առանձին թերթն ունի, աւելի առաջ նա իբրեւ թղթակից, աշխատակից մասնակցած է իւր ժամանակի թերթերուն: Ո՛ր ցոյց տուեր է նա բա-

նաստեղծական երակ: Միթէ մի մարդ, որ հայկական փապագրութեան մէջ դարագլուխ կազմելու յաւակնութիւնն ունի, կարող էր՝ մինչև մի այնպիսի տարիք յորում մեր հեղինակը կ'ապրի, իւր կաշիի մէջ մնալ: Իսկական բանաստեղծը իւր մանկական շրջանի մէջ իսկ ցոյց կուտայ իւր ընդունակութեանց բնաւորութիւնը, ցոյց կուտայ մանանիսի այն ազնիւ հատկիւր որ ապագայի մէջ մեծ ծառ պիտի դառնայ: Բայց «Էվէլինա»ի հեղինակը մի այդպիսի բան ցոյց չէ տուած ո՛չ իսկ իւր պատանեկան, ո՛չ երիտասարդական եւ ո՛չ վերջապէս իւր քսան և հինգամեայ գերական գործունէութեան շրջանի մէջ: Ճիշդն ըսելով, առաջին անգամ երբ լսեցի թէ Պ. Արծրունին վէպ է գրեր, զարմացած մնացի. կը կարծէի թէ այդ վէպը ո՛չ այլ ինչ կը լինի, եթէ ո՛չ մի խմբագրական յօդուածի նիւթ, մի հըրապարակախօսական գաղափար գոր Պարոնը մի շարք պատկերներու մէջ կ'ամփոփէ: Այնպէս որ գեղարուեստական մի ինքնուրոյն գործ կ'երևակայէի տեսնել զէվէլինան: Եւ սառնութեամբ անձնատուր լինելով վէպի ընթերցմանը, գտայ որ իրաւացի էին կասկածներս թէ «Էվէլինա»ն ինքնուրոյն գործ չէ: Նա քէ՛ իւր ձեւովը, քէ՛ բովանդակութեամբը եւ քէ՛ գաղափարով, կոյր հետեւողութիւն է Ֆրանսիական Գեանաւոր ապագայ խոսացող երիտասարդ փապագրող Պ. Մարսէլ Պրէվոյի «Իսէպիսոդի դաւանանք» վէպին:

Վերջին ժամանակներս Փրանսիական նշանաւոր մտածողներու կողմանէ խնդիր յուղուած էր թէ ո՞րպիսի ուղղութիւն ստանալու է փապագրութիւնը: Բնապաշտական դպրոցն իւր կեանքն արդէն ապրած կը համարուի: Այդ դպրոցին արտադրած վերջին գործերը, ինչպէս Չուլայի «Մարդ-գազան» վէպը, ցոյց կուտան բնապաշտականութեան օրհասական կռիւր նորա ամենալարուած դրութիւնը, որ պիտի վերջանայ քայքայումով (Ի հարկէ հակառակ կարծիք ունեցողներ ալ կան): Տեսականօրէն որոշել կը ջանային նոր փապագրութեան բնաւորութիւնը. կարծիքները զանազան էին: Մտքերն այդ դրութեան մէջ էին, երբ Մարսէլ Պրէվոն ձեւակերպելով նոր փապագրութիւնը, ըսաւ թէ «Լուսնալիքական» պիտի լինի այն: Եւ շուտով տեսականէն անցնելով և գործնական հողի վրայ կանգնելով, «Լուսնալիքական» վէպի օրինակը տուաւ իւր «Իտէպիսոդի դաւանանք» վէպով: Երիտասարդ հեղինակի որոշմամբ, նոր վէպը ոչ այլ ինչ է, եթէ ոչ կեանքի ռոմանտիկական վերաբաղման վերջնական

իտէալական ձգտումներով և անպատ-
ճառ բարոյական գաղափարով, որ ամ-
բողջ գործի հիմը պիտի կազմէ: «Ի-
տէալիստի դաւանանք»-ի ռուսերէն
թարգմանութիւնը տպուեցաւ ռուսաց
«Նէտէլիա» ամսագրի 1891 օգոստոս և
սեպտեմբեր թուոց մէջ. նոյնպէս հրա-
տարակուած կայ և առանձին գրկոյքով:

Նորհուրդ կուտամ ընթերցողին ան-
պատճառ ձեռք բերել այդ հետաքրքիր
և սիրուն վէպն ու կարդալ: Մարդկա-
յին արժանապատուութեան զգացմուն-
քը կարծես մի ծանր ու ճնշող մթնո-
լորտէ կ'ազատուի, կը հպարտանայ,
տեսնելով այն փառաւոր յաղթութիւնը
զոր մարդ կը տանի՝ նեղ, եսական, ա-
րիւնական սէրը ճնշելով, և նուիրուելով
մարդկային տանջանքը մեղմացնելու
գործին, ներշնչուելով այն սիրով զոր
կը քարոզէ Մեծ Վարդապետն:

Այդ իսկ վէպէն առեր է Պ. Արծ-
րունին «Էվէլինա»-ի Ֆապուլան ամբող-
ջապէս: Կուսական սրտով, կեանքին
անծանօթ երիտասարդը սէր կ'որոնէ,
անձնատուր կը լինի իւր սիրոյ առար-
կային: Բայց երբ դէպքերն այնպէս կը
դասաւորուին որ անհնար կը լինի իրա-
գործել այդ սէրն յաւերժացնելու և
խաղաղ, ընտանեկան երջանկութիւն
կազմելու գաղափարը, երիտասարդը
վարանման մէջ կ'ընկնի, և քիչ կը մնայ
որ կորսնցնէ ինքզինքը: Եւ նա կը դի-
մէ իւր ծանօթին (մի տեղ Իւմասովին,
ուրիշ տեղ մը՝ Օ'կէնտին): Դոքա կ'ըս-
կըսին բժշկել երիտասարդը. — տե՛ս օ-
տարի տանջանքը և մոռցի՛ր քո տան-
ջանքը, կ'ըսեն այդ բժիշկները: Կա՛մ
փոքրոգութեամբ կորի՛ր, կա՛մ նուիրէ
ինքզինքդ շրջապատող հասարակու-
թեան տանջանքին, սիրէ զայն, զոհէ
ամէն ինչ որ ունիս: Այդպէս ալ կ'ընէ
երիտասարդը: Այդ իսկ է «Իտէալիստի
դաւանանքը» վէպի Ֆապուլան որ տե-
ղափոխուելով, «Էվէլինա»-ի Ֆապուլան
է կազմեր: «Էվէլինա»-ի Իւմասովը Մար-
սէլ Պրէվլի Օ'կէնտն է հոգւով ու մարմ-
նով, ձգտումներով, իտէալով, նոյն
իսկ խօսակցութեան ձևով: «Էվէլինա»-ի
ռուսանոյժ Փրանսիական նոր «ուսմանդի-
քական վէպ»-ի Ֆրիտերինն է. տարբե-
րութիւնը հոն է միայն, որ Ֆրիտերին
համալսարան չէ մտեր և ընդհանուրին
կարող է օգնել ո՛չ այնքան իւր բարո-
յական(որովհետեւ այդ պատրաստութիւ-
նըն ալ ունի նա), որքան նիւթական ա-
հագին կարողութեամբ: Վէպի ձևը,
հնարքն ու զարգացումը, տեղ տեղ ամ-
բողջ խօսակցութիւններ, գրեթէ նոյնն
են:

Դարձեալ օրինակներով խօսինք:

Մարսէլ Պրէվլի Ֆրիտերինը հոգե-
կան վարանման մէջ դիմեր է Օ'կէնտին:

Սա սկսեր է արդէն իւր բժշկութիւնը.
ահա թէ ինչ կ'ըսէ ի միջի այլոց. «Հե-
րիք է... դէպ ի կենցաղական ուղին մը-
տիր և սիրէ: Ճանապարհի ծայրը՝ ինքը
բնութիւնը կ'ազատէ զքեզ անոր ձեռ-
քէն: Որքան ալ քարոզեն բարոյագէտ-
ները, բայց մեր հոգին չէ կարող հա-
սունցած լինիլ ո՛չ տանջանքի, ոչ ինք-
նագոհութեան համար, եթէ սիրոյ մէջ
փորձուած, տանջուած չլինի: Կան որ
կ'ընկնին, կը կոտորուին այդ փորձի մէջ,
բայց որոնք որ բնաւորութեամբ ամուր
են, այդ փորձէն աւելի պնդացած
դուրս կուգան. ուժեղները կ'ապրին ո-
րոշ օրէնքի ոյժով... Մտքով բարձրա-
ցիր այդ բարձրութիւնը, և պէտք չես
ուենար ինձ մօտ գալ և տղու պէս լալ
աշխարհային հնարքի համար, որ մարդ-
կութեան համար այնքան նշանակու-
թիւն ունի որքան փողոցային սրիկային
հանդիպիլը փողոցային կնոջ... Անձ-
նական սէրը միայն առաջին անհրաժեշտ
պատուանդանն է այն ճանապարհի վը-
րայ որ կը տանի դէպ ի մի ուրիշ սէր,
որ չխաբէր, փառութեան հոտ չթողուր:
Ես կը խօսիմ այն անմարմին սիրոյ մա-
սին, զոր քո դաստիարակները բարե-
գործութիւն կ'անուանէին, իսկ մենք
կ'անուանենք տանջանք...»

Պարզ կ'երևի որ «Էվէլինա»-ի հեղի-
նակը այս Օ'կէնտը առեր և ծածկեր
է Իւմասով թափանցիկ դիմակով: Նոյն
խօսակցութիւնը, նոյն մտքերը, նոյն
ձեւերը, միայն «Էվէլինա»-ի մէջ ձգ-
ձգուած, դիմակաւորուած: Կարծեմ
վերև յիշուած այդ հատուածի մէջն է
այն գաղափարը, որու շուրջը կը պտը-
տի «Էվէլինա»-ն, ինչպէս և իւր նախա-
տիպը՝ «Իտէալիստի դաւանանքը»:

Հարկաւոր է որ ամէն բանէ առաջ
մարդկութիւնը սիրեն, կ'ըսէ Օ'կէնտ,
ամէն անոնք որոնք տանջուելու ընդու-
նակ սիրտ ունին: Իսկ այդպիսի սրտե-
րու մենք ամէն տեղ կը պատահինք և
բաժանման վիշտը մեզ անյայտ կը դառ-
նայ: Օ'կէնտ, որպէս և Իւմասով, ի-
րեն դիմող՝ այսպէս ըսենք՝ հիւանդին
ոչ միայն խորհուրդ կուտայ, այլ և կը
սովորեցնէ թէ ի՞նչպէս պէտք է հետե-
ւիլ անոր: Նա վշտացած երիտասարդը
կը հրաւիրէ թշուառութեանց մի այլ
հայրենիք, Իրլանտա: — Գնանք ինձ
հետ, կ'ըսէ նա, երբ դու մեր գործը
մօտէն կը տեսնես, երբ քո սիրտը կը լե-
ւեցուի համազգացութեամբ դէպ ի մեր
գործը, երբ քո ոյժերը կը նուիրես ա-
նոնք որոնք կը տանջուին, ի՞նչպէս դա-
տարկ և սին կ'երեւի այն ժամանակ քո
անցեալը, որ լի է ցնորքներով...:

Վերջապէս ալ ի՞նչ երկարացնեմ.
երկար համեմատութիւններ ու նմա-
նութիւններ այստեղ արձանագրելու

ժամանակ չունենալով, զայդ կը թող-
նեմ ընթերցողին. եթէ կ'ուզէ, թող
բաղդատէ իրարու հետ «Էվէլինա»-ն և
«Իտէալիստի դաւանանքը»: Կ'անցնիմ
վէպի վերջաւորութեան: Ֆրիտերին իւր
իսկ ձեռքով կը կտրէ այն վերջին թե-
ւը որ զինքը կապած էր Վալենդինի
հետ: Նա կը գրէ և կը յայտնէ Վալեն-
դինին այն բարձր, մարդասիրական
ձգտումները, որոնք այդ կապը վերջ-
նականապէս կտրելուն պատճառ կը լի-
նին: Այժմ նա խաղաղ սրտով ապագա-
յին կը նայի: Այլ ևս նա չսիրածքի անձ-
նական սիրոյ քաղցր վրդովմունքերը,
բայց կը հասկնայ և կը ճաշակէ քաղց-
րութիւնը նոր կեանքի, նոր գործու-
նչութեան, որ ուղղուած է շրջապա-
տողներու բարւոյն համար: Բոլորովին
նոյն բանը կ'ընէ, նոյն բանը կը խօսի
ու կը խոստովանի «Էվէլինա»-ի հերոսն
ալ: Իսկ նոր կեանքի պատմութիւնը,
որ «Էվէլինա»-ի վերջին գլուխը կը կազ-
մէ, արդէն տեսանք որ աւելորդ կար-
կատան է:

Ես վերջացուցի իմ տպաւորութեանց
արձանագրութիւնը: Բայց չեմ կարող
չխոստովանիլ, որ Պ. Արծրունին գէշ
օրինակ եղած է շատ երիտասարդնե-
րու, որոց մէջ մի հիւանդութիւն, մի
ախտ է առնել ուրիշի գրուածքը և
թարգմանելով հրատարակել, չյիշելով
հեղինակի անունը: Մեր մամուլը, նոյն
իսկ իրեն Պ. Արծրունւոյ թերթը, շատ
անգամ հարուածած է այդ ախտը: Մի-
թէ մի որ և է գրականութեան համար
աննշան գործ է բարեխիղճ թարգմա-
նութիւնը: Ռուսաց գրականութեան
մէջ ժուկովսկին նշանաւոր տեղ կը բռն-
նէ որպէս տաղանդաւոր թարգմանիչ:
Միթէ Պ. Արծրունւոյ կողմէն աւելի ե-
րախտաւոր գործ չէ՞ր լինիր, եթէ ուղ-
ղակի իբրեւ թարգմանիչ հանդիսանար
«Իտէալիստի դաւանանքը» վէպին: Այդ
ժամանակ «Էվէլինայի» տուած գաղա-
փարական բաւականութեան հետ ըն-
թերցողը գեղարուեստական բաւակա-
նութիւն ևս կ'ստանար: Իսկ եթէ զայդ
չըրաւ, միթէ ազնուութիւն չէր լինիր
գոնէ գրքի ճակատը գրել փոխադրու-
քիւն, որպիսին է յիշուի «Էվէլինա»-ն,
(ՆՈՐ-ԴԱՐ) ԾԱՂԱՐԲԵՂԵՍԱՆՑ

ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԱՅՑԵՓԱՐՏԻՑ

Ամէն լեզուաւ, մաքուր եւ ընթերցող

Հարիւր հատի հաշուով՝ մէկ և երկու
տողերու համար 10 դրուշ, երեք և չորս
տողերու համար 15 դրուշ: Գաւառնե-
րէն եղած յանձնարարութեանց հետ
պէտք է մէկ զրուշ աւելի զրկել փօստի
ծախուց համար: Դիմել «Ծաղիկ»-ի
Յանձնակատարութեան Գրասենեկին:

ՄԹԵՆՈԼՈՐՏԱԿԱՆ ՇՓՈԹՈՒԹԻՆՔ

ՈՐՈՏՈՒՄՆ

Ոչինչ աւելի վսեմ է քան փոթորկի մը տեսարանն: Երկինքը մթնցնող թանձր ամպերն, խուլ թնդիւնն որոտման որոյ արձագանքներն կը սաստկացնեն աղետալի խորտակումն, փայլակին հետ ցայտող շլացուցիչ պայծառութիւնք, շանթն որ երկնից կամարին մէջ հրեղէն մանուածապատ գծեր կը յորինէ և որ տարածութեան մէջ խրոխտանօք կը յարձակի բոցավառ լոյսով որպէս ահաւելի գութկան մը անէացման և մահու, ի վաղուց անտի մարդկանց երեւակայութեան խօսած և նոցա վրայ խորին տպաւորութիւն ներգործած են:

Նախնիք որոց միտքն ընդարմացած էր այնպիսի նախապաշարումներով որք ստէպ քօղ միայն ձգած են նորածին գիտութեան վրայ, Ոլիմպիական աստուածոց իբրև մէկ խորհրդանշանը կը նկատէին որոտումն և այս երևութիւն մէջ կը տեսնէին երկնից բարկութիւնը: Հին ժամանակաց օրէնսգէտներն և քուրմերն գրեթէ միշտ օգուտ քաղած են իրենց իշխանութեան ղօրութիւն տուող բնական երևոյթներէ: Նոքա ժողովուրդը կը սկսէին մոլորութեանց մէջ, որպէս զի կարենան կառավարել զայն՝ երկիւղ աղդելով, օգերևութեան փոփոխութեամբք իրենց կամքը դործադրելով, և խօսեցնելով երկինքը՝ յաջողցնելու համար իւրեանց քաղաքական նպատակները: Երբ մարդկութիւնը առաջին քայլերն սկսաւ առնուլ լուսաւորութեան շաւղին մէջ, բնական էր որ այդ նախապաշարմանց դէմ մարտնչողներ պիտի գտնուէին: Լիւքսէս⁽¹⁾ ամպերու միմեանց դէմ ընդհարմամբ բացատրելով որոտումն, զառաջինն բողբոջեց այն հնաւանդ նախապաշարմանց դէմ, բայց իւր զօրութիւնը տիրող սխալմանց դէմ հազիւ թեթեւ պատնէշ մը կրցաւ լինել և աւելորդապաշտութիւնը յաղթահարեց սկեպտիկեան բանաստեղծին կարծեաց:

Ճշգիւ Ժ. Գ. րդ դարուն է միայն որ մարդիկ, գիտութեան բոցավառ լոյսերովն լուսաւորուած և այլ եւս նուազ դիւրահաւան և իբր զննող տարր, յանդգնեցան մերկացնել այդ տհաճ միտէորն:

Անմահն Տէքաութ առաջինը հանդիտացաւ յախուռն կերպիւ յուզող այդ խնդիրը, բայց դեռ բազում տարիներ սահեցան մինչեւ որ կարելի եղաւ ար-

ձանագրել որոտումն ելեկտրական երևութիւնից ցանկին մէջ:

Տէքաութ և Պօնէհապ⁽¹⁾ յոյժ մանրամասնօրէն իրենց տեսութիւնները պարզեցին որոտման կազմութեան վրայ, միայն թէ Պօնէհապ իւր յօդաւոր պատճառաբանութիւններով այնպիսի ենթադրութեանց մէջ մոլորեցաւ որոց ունայնութիւնն աւելորդ է ապացուցանել: Իւր գաղափարները զօրութիւն ունեցան. սակայն և այնպէս ըմբռնուեցաւ թէ որոտումն բորակի (կլիւէրչիլէ), ծծումբի, երկաթի, օդին մէջ կուտակուող իւզոտ և այրելի նիւթերու բաղադրութեան մը հակադրեցութեան մէկ արդիւնքն է: Որոտման այս կերպ բացատրութիւնը որ այսօր անհեթեթ կը համարուի, հաւանական դատուեցաւ այն ատեն և տիրող տեսական դասական կարծիքն եղաւ այն և կրցաւ դուրս հանել զիտնոց միտքը մինչև Ժ. Գարուն մէջ տեղը:

Հազիւ թէ գտնուեցաւ ելեկտրական կայծն, գաղափարաց մէջ յեղափոխութիւն մը յառաջ եկաւ և կասկածներ ծագեցան որոտման՝ նախապէս ընդունուած պատճառին ճշգրտութեան վրայ: Վուալ, և աւելի վերջերը Կուէյ, այդ երկու անգլիացի բնագէտք ելեկտրական կայծի պայծառութիւնը բաղդատեցին փայլակին լուսաւորութեան հետ, լոկ հետաքրքրական մերձաւորութիւն մը հաստատելու գիտաւորութեամբ: Նոյն գաղափարն առաւել որոշակի ի կիր առաւ Նոլլէ⁽²⁾ և հաստատեց այն փաստերն որք ենթադրել տուին իրեն թէ որոտման պատճառն ելեկտրականութեան հարկ է վերագրել, և թէ այս հրաշալի արդիւնքները զորս այդ մագնիսական հոսանքը յառաջ կը բերէ, մեր ձեռաց ներքև «աննշան նմանութիւններ են միայն այն մեծամեծ արդեանց որք զմեզ կ'ահաբեկեն, և թէ ամենուն սկզբնապատճառն ալ նոյնն է»:

Մի քանի հաւանական ենթադրութիւնք, մի քանի յաջող բաղդատական մերձաւորութիւնք եղած էին միակ արդիւնքներն որոց ցայն վայր գիտունք կրցած էին հասնիլ, մինչև որ Յրանքլին, գիտելով որոտումը, ուսումնասիրելով ելեկտրական երևոյթները, համեմատեց բնական արդիւնքներն արուեստական կերպիւ յառաջ բերած հետեւութեանցը հետ: Լէյ. տեան սրուակ մը առաւ և յաջողեցաւ

(1) Հոլլանտի Նշանաւոր բժիշկ (1668-1738):

(2) Գաղղիացի բնագէտ (1700-1770), անգամ գիտական Ակադէմիոյ և Լոնտոնի արքայական ընկերութեան: Իւր խուզարկութիւնները կեդրոնացուց ելեկտրականութեան վրայ:

երկու հակառակ ելեկտրական հոսանաց ազդեցութեան տակ հալեցնել մետաղեայ թելեր և առանց փայտը ապականելու փայտէ չըջանակի մը ոսկիէ դրուագն վերցնել: Յիշեց յայնժամ թէ շանթն ալ կը հալեցնէ նոյնպէս քսակի մը մէջ գտնուող արծաթն՝ անվթար թողլով քսակը, և կը հալեցնէ նիզակի մը երկաթն՝ առանց փայտին փլուսելու: Իւր հրաշալի արամուութեամբ և զօրեղ խորհողութեամբ, զգաց թէ կը մօտէր ճշմարտութեան: Իւր վերջի տարակուսանքներն հետզհետէ ցրուեցան և որոտման ելեքտրական ծագումէ յառաջ գալուն վրայ համոզումն գոյացուց: Լէյ. տեան սրուակի մը կայծը ցայտեցնելով, ըմբռնեց թէ երկնից զօրութեան դէմ կը մրցէր, ուշիւ զննելով ճաճանչն որ բոցավառ կը ցայտէր այդ սրուակէն և աղմուկն որ իսկոյն կը յաջորդէր. այս արդիւնքը ջերմապէս համոզեց զինքն թէ փայլակի, շանթի, որոտման մէկ նմանութիւնն էր որ կը պատկերանար իւր աչաց առաջ:

Եւ սակայն այդ դրական մտքին համար ալ աւելի անմերժելի տպացոյցներ պէտք էին. ուստի Յրանքլին ուզեց հաստատել մրիկաբեր ամպոց մէջ ելեկտրականութեան ներկայութիւնը և յարատեւ ճգամբ աշխատեցաւ փարատելու իւր գաղափարներն տակաւին տալ բոխող յետին մղունը:

Որհնեցաւ մետաղեայ բեկուի մը միջոցաւ մրիկայոյզ ամպի մը մէջ խտացած ելեկտրականութիւնը քաշել և մետաղեայ ձողունով մը զինուած մետաքսեայ թուղցիկ մը ամպերուն մէջ արձակելու գաղափարն յղացաւ:

Այս փորձը 1752 թուականին կատարեց: Մի գուցէ անյաջողութեամբ ծաղրելի լինելու երկիւղիւ, Յիւտտէլ-Փիայէն մեկնեցաւ, միմիայն իւր դեռատի որդւոյն ընկերակցութեամբ և հազիւ թէ քաղքէն հեռացած էր, հովին դէմ գետեղեց իւր թուղցիկն որ ընդ փոթ խոյացաւ ամպերէն ի վեր: Նախ ոչ մէկ արդիւնք կրցաւ քաղել, բայց քիչ վերջ անձրեւ մը պարանը թրջած լինելով, տեսաւ թէ կանեփի թելերը կը ցցուին: Իսկոյն ձեռքը մօտեցնելով պարանին ծայրը կախուած բանալի մը, բուռն յուզմամբ գիտեց առաջին կայծն որ կը ցայտէր անտի:

Այսպէս՝ հսկայ քայլ մը կ'առնուէր օգերևութաբանութիւն կոչուած գիտութեան մէջ և այս յանդուգն փորձը որ առաջնորդեց զՅրանքլին մինչև շանթարգելի գիւտն հնարելու, զնա մարդկութեան բարեբարաց ցանկը դասելու առաջին շարժառիթն եղաւ:

Եւրոպիոյ մէջ մեծ աղմուկ յարուցին Յրանքլինի՝ ելեկտրականութեան վրայ

(1) Թիթիւս Լիւքսէթիւս (95—51 նախ քան զԲրիտոս), լատինացի հռչակաւոր քերթող:

կատարած աշխատութիւնը, որք, ձեռագործի մը մէջ ամբողջութեամբ, բախտ ունեցան Ֆրանսայի մեծանուն պատմագէտին ղեկավարման և պաշտպանութեան արժանանալու: Տիեզերահոգակն Պիւֆֆօն որոց ձեռագ մէջ ինկած էր Նամակի Ֆրանկիլիքի վերտառեալ հաւաքածոյն, խօյն ըմբռնելով սոյն երկին կարեւորութիւնն, իւր հանձարի համայնազօր հեղինակութեան նորանոր երթադրութիւնները փորձեց ի կիր առնուլ և խրախուսեց տ'Ալլիպառ անուամբ բնագէտ մը իրագործել Ֆրանսա Թըրանքլինի կատարած փորձերն: Տ'Ալլիպառ Մառթի-Լա-Վիլ կոչուած դաշտին մէջ 14 մէթր բարձրութեամբ երկաթէ ձող մը հաստատեց որու ծայրը կը դըռնուէր մեկուսացեալ աթոռակ մը:

1752 մայիս 10ին, մրկաբեր ամպի մը անցքի միջոցին ձողին ստորին մասէն կայծեր նշմարեց:

Այս փորձերէն հաստատուեցաւ թէ մրկաւէտ ամպերն մեծ քանակութեամբ ելեկտրականութիւն կը պարունակեն, ինչ որ որոտման սկզբնապատճառի մասին ամէն տարակոյս ի բաց կը վանէ, կարի դիւրացնելով փայլակի և շանթի բացատրութիւնը:

Փայլակն ելեկտրական վիթխարի կայծ մ'է երկու ամպոց ընդհարումէն ծագումն առած: Եւ թիթեւ ական կ'առնու կայծին ծամածուռ ձեւն, նորա գոյնն և վայրկեանականութիւնը:

Բնագէտը երկու տեսակ ելեկտրականութիւն կ'ընդունին, մին դրական, միւսը՝ ժխական: Սոյն երկու ելեկտրականութիւնը զիրար քաշելու յատկութիւնն ունին:

Արդ՝ երբ երկու ելեկտրականացեալ ամպեր, մին դրական, միւսը՝ ժխական, միմեանց դէմ գտնուին, զիրար կը քաշեն շարունակելով լոյս մ'արտադրելով, որ է փայլակն, և մեծազդորդ աղմուկ մը որ է որոտումը:

Լոյսը ձայնէն անհամեմատ արագութեամբ անջրպետը ճեղքելով, փայլակը մեր զգայարանաց ըմբռնելի կը լինի որոտումէն առաջ, Լուսոյ և ձայնի արագութեանց տարբերութեան մասին դադարար մը տալու համար, մանրագնին հաշուով ճշգրտած է թէ լոյսը երկվայրկեանի մը մէջ կ'ընէ նոյն ճանապարհը ինչ որ ձայնը կ'ընէ 3 ժամ քառասուն վայրկեանի մէջ:

Այս կէտը վեղ կը բացատրէ թէ ինչպէ՞ս համար Ջերմութեան փայլակներն⁽¹⁾ որք յաճախ ամպոց ետեւ յանկարծական լուսաւորութիւն մը կ'արտադրեն, բայց

որոտման և ոչ մի դժգոհին յառաջ չեն բերեր: Կատարած սա է թէ շատ հեռաւոր կեդրոններու մէջ տեղի կ'ունենան ելեկտրական այդ ծորակներու քարշողութիւնն և ընդհարումն, որով ձայնը չը հասնի դիտողին ունեւեաց, բայց ընդհակառակն, լոյսն որ կը ցայտէ, անդադառնալով ամպոց մէջ, երբեմն անհունապէս հեռաւոր անջրպետներու մէջ տեսանելի կը լինի:

Երբ ելեկտրականացեալ ամպ մը երկրին մօտեցած է, իւր ուղեցուծեամբ հողին չէզոք ելեքտրականութիւնը կը տարբազարուի, երկու հակառակ ելեկտրականութիւնք (դրական և ժխական) որք զիրար կը քարշեն, մինչդեռ նոյնանուն ելեկտրականութիւնք զիրար կը վանեն) դէմ առ դէմ գտնուելով, կը կցորդին օդին մէջ և երկրին այն մասն՝ ուր կը յանգի կայծը՝ ռանդախաբեալ է:

Կայծակին արարքներն շատ քմածին են: Հետեանքներն են անակնկալ և այլափոփոխ, երբեմն իսկ զարմանալի և ահարկու:

Արդի բնագիտութեան ձեռք բերած արդիւնք, շնորհիւ շանթարգելին, թոյլ կուտան մեզ իւր ահաւելի ուղեցուծեւէն խուսափելու, բացատրելով միանգամայն պատճառն սոյն երեւութից որք երկար դարեր վրդոված են մարդկանց երեւակայութիւնը:

(Թիսամախէ)

Թարգ. Մ. Բ.

ԿԱՊԱԴՈՎԿԻՈՅ ԳԱՒԱՌԻՆ

ՀԻՆ ԼԵՋՈՒՆ ԵՒ ՆՈՐԱ ԱՐԴԻ ՅՈՒՆԱՐԷՆ
ԳԱՒԱՌԱՐԱՐԱՐԱՌԸ
(Շար. Տես թիւ 21)

9) wus == ի, յ, Սոյն նախադրութիւնը խիստ յաճախ կը գործածուի միմիայն Ֆարասացւոց լեզուին մէջ: Միւս յունախօս Կապադովկիացիք կը գործածեն աւ նախադրութիւնը: Մինչև աստիճան մը կը կարծեմ թէ Ֆարասական ասդը նոյնն է աւ ին հետ որ կ'երևի թէ ազգական է յունարէն էֆ և էֆս ին, լատիներէն ex, լիթուաներէն isz, և պարսկերէն ez: Հայերէնի մէջ ալ կայ նախադրութիւն մը կամ մակարայ մը ըստ ըստ որում համեմատ: Հայկական սոյն փոսիկին ալ անշուշտ մերձաւոր խնամութիւն ունի Ֆարասացւոց ասդին: Բայց ըստ որում Ֆարասական ասդը, ինչպէս նաև համանիշ աւը, հայերէն ըստ էն աւելի նախնական ու յատուկ նշանակութիւն մ'ունի, որովհետեւ էֆ ին կամ էֆս ին հետ նոյնանիշ է, բնաւ չենք կրնար ենթադրել թէ Կապադովկերէն այս բառը հայերէնէ եկած լինի:

Ըստ ամենայն հաւանականութեան Կապադովկեան նախկին լեզուին նշխար մ'է:

10) ասդէ == յորժամ, երբոր. բառ Ֆարաս, հաւանականաբար ազգական է հայերէն ուսի ին:

11) ասցէ == այսպէս. բառ Ֆարաս, ազգական անշուշտ հայ այս և ասս == հոս ին:

12) ասցեֆօ == ինչպէս, ինչպիսի որ. այս ալ խնամի է հայ ուսիին:

13) վարդի == վարդ, բառ Ֆարաս, հայերէն վարդ: Ֆարասականն ու հայերէնն մի և նոյնն են: Թէ Ֆարասացւոց այս բառը հայերէնէ չէ ծնած, այլ համարմատ և նոյնաձև են երկուքն միմեանց, պիտի ասացուցանեմք երբ յետագայ բառին վերայ գրեմք (բաղդատէ նաև յունարէն ro'son, վրո'son կասական բարբառ):

14) Վարդուվարիա, տօն ծաղկանց: Վերածնող բնութեան այս տօնը որ անշուշտ ամենահին ժամանակներէ կ'առնու իւր ծագումը, մինչև ցարդ Կապադովկիոյ մէջ ամառը կը տօնուի կրօնական տեսակէտով բոլորովին անվայելուչ կերպով: Ոչ միայն յունախօս, այլ և թրքախօս Կապադովկիացիք կը տօնեն սոյն հանգէսը զոր կ'անուանեն վարդուվառ, ոմանք ալ բոլորովին ազաւաղեալ վերդուէ: Այս տօն կը կատարուի սապէս: Ընդհանրապէս Զատիկի վեցերորդ կիւրակէն, սրբոց հարց ըսուած կիւրակէն, այսինքն Հոգեգալուստէն շաբաթ մ'առաջ կը տօնուի: Բայց տօնը Համբարձման նախընթաց երեկոյն, այսինքն վերոյնշանակեալ կիւրակէն չորս օր առաջ՝ կ'սկսի: Համբարձման նախընթաց օրը, չորեքշաբթի երեկոյեան ժամերգութեան վերջը, աղջկունք դաշտերը կ'ելնեն, որպէս զի վարդեվառը նշանակեն, ցորենի եօթը չիւղեր կ'ընտրեն. զորս եօթը տարբեր գոյնով դերձանով կը կապեն և հասկին ծայրէն փոքրիկ կտոր մը կը կտրեն, հաւատալով թէ մինչև հետեւեալ օրը նորէն կը բուսնի: Երեք օր վերջ, այսինքն շաբաթ օր, երեկոյեան ժամերգութեանէն յետոյ նորէն դաշտերը չրջելով կը քնեն նոյն նշանակեալ չիւղերն և եթէ տեսնեն որ բնաւ իրենց թարմութիւնը չեն կորսնցուցած, կը հանեն տուն կը տանին զանոնք և ջրոյ ամանի մէջ դընելով, վրան կը գոցեն ու այնպէս կը պահեն միջև հետեւեալ օրը ցերեկը: Յայնժամ կ'ընտրուի օրիորդ մ'անդրանիկ որուն ծնողք ողջ լինին. օրիորդը նստելով ջրամանին վրայ, աչքերը կապուած, ներկայներէն առնելով զանազան աւարկայներ, ամանին մէջ կը դնէ և ամանն ալ անթափանց լաթով մը կը ծածկէ, միայն բաց թողնով քիչ մը

(1) Այսպէս կը կոչուին ամրան տողակէզ օդերուն մէջ պատահած փայլատակունք որք որոտումը լսելի չեն ընեն:

տեղ ուսկից կարելի լինի օրիորդին ձեռքերը ներս մտցնել: Մինչդեռ աղջկը յաջորդաբար մի առ մի կը հանէ ամանէն՝ տրուած այլ և այլ առարկայները, ուրիշ աղջկունք մարդկային տեսակ տեսակ բաղդից կամ առաքինութեանց ու չարութեանց վրայ զանազան երգեր կ'երգեն, իւրաքանչիւր երգէ վերջ ամանէն կը հանեն առարկայ մը որուն տիրոջ կը վերագործի երգին մէջ յայտնուած լաւ կամ գէշ բաղդը:

Վարդավառի տօնը զանազան կողմերով նմանութիւն ունի «Բիւտօնա» կամ «Րիզիգա» ըսուած տօնին զոր միւս մնացեալ Յոյնք կը կատարեն յունիսի 24ին սրբոյն Յովհաննու Երեւթականին օրը: Սակայն Կապադովկիացեաց կատարած տօնը աւելի անմիջական համաձայնութիւն մը, կապ մ'ունի բնութեան հետ քան «Բիւտօնա»ն: Այս տարբերութիւնը կ'երեւի նաև բառերուն տարբեր նշանակութեան (Վարդավառ = վարդաբեր. Բիւտօնա = գուշակութիւն, լուր, բաղդի գուշակումն. Րիզիգա = բաղդ (իտալերէն *risico* է) և երկու տօներուն տարբեր տարբեր ժամանակաց մէջ կատարուելէն: Որովհետև «Բիւտօնա»ն, ինչպէս ըսինք, յունիսի 24ին, իսկ Վարդավառը Հոգեգալուստէն եօթնեակ մ'առաջ կը կատարուի: Հոս դիտելու արժանի է զի Անտուրույի Թուրքերն ալ Հոգեգալուստեան օրը «Կիւլ պայրամը» (Չատիկ վարդաց) կ'ըսեն և Փոքուն Ասիոյ Հրեայք միևնոյն նշանակութեամբ *fiestadellas rosas*: Նմանապէս պէտք է դիտել թէ Հայոց մէջ մնացած է վարդավառի նման տօն մը, այլ ոչ անունը: Հայք սոյն տօնը կը կատարեն Համբարձման օրը և կ'ըսեն «վիճակ» = բաղդ, քուէ: Այս անունն ալ համանիշ է «Բիւտօնային» կամ «Րիզիգային»: Իսկ Վարդավառ կ'անուանեն Հայք Քրիստոսի Այլակերպութեան տօնը որ կը կատարուի օգոստոսի 6ին: Որովհետև Եկեղեցին ըստ հնաւանդ սովորութեան, ինչպէս կ'երեւի, կ'օրհնէ այդ օրը խաղողի նախախայրիքն, հաւանականաբար այս սովորութիւնը սուս կռապաշտներէն. կ'երեւի թէ ի սկզբան Հայք, Կապադովկիացիք և Փոքուն Ասիոյ միւս ժողովուրդք տարւոյն եղանակին ու ժամանակին տօն մը կը կատարէին, տօն խաղողի, և ըստ ամենայն հաւանականութեան սոյն տօնը հոստատուած էր ի

(1) Սարաւոտեան կամ Փոխգացի Տիօնիսիոսի պատկերը քանդակուած Հերակլէի (Էրէյլի) և Կիլիկեան Պահալաց միջև ի վրիս գիւղին մօտ ժայռի մը վրայ կը ներկայացնէ սոյն աստուածը՝ ձեռքը բռնած խաղողի ողկոյքներ և ցորենի հասկեր:

պատիւ այն աստուծոյն որուն ի պատիւ կը տօնուէր Վարդավառը, այսինքն ծաղկանց կամ պտղոց տօնը:

Ասկից Այլակերպութեան տօնը մինչև այսօր Հայոց քով պահած է «Վարդավառ» անունը: Քրիստոնեայք թերեւս դիտմամբ հեթանոսաց այս տօնը ընտրեցին և նշանակեցին Քրիստոսի Այլակերպութեան աւագ տօնը: Այլորովհետև Կապադովկիացիք վարդավառը կը տօնեն գարնան, այսինքն տարուան այն միջոցին յորում ծաղկունք կը ծլին և բուսական աշխարհը կը կենդանանայ և կը վերածննդի, բնութեան այս տօնն ալ պահուեցաւ մնաց մինչև ցայսօր ասոնց քով քրիստոնէական կրօնէն ազատ, անջատ, տնխաւն, մինչդեռ Հայք Վարդավառի տօնը կը կատարեն տարուան այն եղանակին յորում ծաղկունք կը թռչնին և կ'սկսի խաղողը. ուստի և այս տօնն ալ քննուեցաւ, անհետացաւ, քրիստոնէական կրօնին մէջ պահելով միայն անունը որ և ոչ մի ներքին առնչութիւն ունի ոչ ծաղկանց հետ և ոչ ալ խաղողին հետ: Ասի ճշգրտապէս կ'ապացուցանէ թէ Հայք այս տօնը առին, գուցէ վարդավառ անունն ալ, Փոքուն Ասիոյ հնագոյն բնակիչներէն, այսինքն Կապադովկիացիներէն և Փոխգացիներէն՝ իրենց մերձակորդոյն դրացիներէն: Ի հաստատութիւն սորին կայ նաև հետեւեալն: Մինչդեռ Հայք վարդավառ անունը քրիստոնէական Այլակերպութեան տօնին վերածեցին, սակայն և այնպէս միանգամայն կը կատարեն ծաղկանց բնական տօնը և ճիշդ Համբարձման օրը, այսինքն Կապադովկիացեաց տօնին ժամանակ. բայց ժողովանակ վարդավառի՝ յիշեալ տօնը, ինչպէս ըսինք, կը կոչեն «վիճակ», բաղդ, քուէ, ինչպէս Յոյնք «Բիւտօնա» կամ «Րիզիգա»: Այս տօնը որ յայտնապէս վերջին ժամանակաց կը վերաբերի և իւր անունը առած է նմանողութար յունական կոչումէն, կը ցուցնէ թէ Հայք ծաղկանց տօնը գարնան եղանակին կատարելու սովորութիւնը շատ ուշ վրիս առին, մինչդեռ խիստ կանոնաւէն Վարդավառի տօնը և անունը առնելով խաղողի տօնին վերածեցին: (Տես ի բառն «խաղաբա»)

Բայց քերականապէս քննելով վարդավառ բառը, մինչև աստիճան մը կապադովկերէն կամ հայերէն կ'երեւի: Վարդավառ իրան վարդավառին ըստ յունականին կազմուած ձևն է. այս ալ յայտնապէս բարդ է Ֆարապեաց «վարդի» (հայ. վարդ) էն և «վարդէն» որ հաւանականաբար ընդունուելով իւր մ'է կամ բառի մը բայացեալ ձևը «Ֆեր» արմատէն որ կը համապատասխանէ յունարէն «ֆորոս» (քարքոֆորոս = պըտ-

ղատու), լատինարէն *fer* (*frugifer*), գերմաներէն *bar*, պարսկերէն «բեր» ին: Սակայն հայերէնի մէջ յարմար ձևը բերել արմատէն «բերունէ և ոչ թէ «վար» և ամբողջ բառը պէտք էր լիներ «վարդաբեր»: Եթէ բառը Կապադովկերէն կամ Փոխգերէն համարինք, «վարը» կրնայ անմիջապէս նկատուիլ յունարէն *βο'րου*, լատ. *fer*, երբ ի նկատ առնուիք թէ մակերեսական լեզուին մէջ, որ Փոխգերէնի խիստ մօտ ազգական է, «վ» յունական «ֆ»-ին տեղ կը գործածուի (վերենիքի = ֆերենիքի. բաղդատէ լատինարէն *vates*, յունարէն «ֆա'դի»-ին հետ): Այս ամենէն յետոյ դիտել կուտանք թէ վարդավառ բառը ծանօթ է բովանդակ յունաստան Կապադովկիացեաց և Թրքախօսներուն ալ մեծագոյն մասին, մինչդեռ «վարդի» բառը պահուած է Կապադովկիոյ յունական բարբառներէն հնագունին՝ ֆարասականին մէջ:

Դիտող. — Յիշատակութեան արժանի կը նկատեմ նմանապէս յաւելուլ թէ նախկին Կապադովկիացեաց առաջին ամիսը «արտանիա» կամ «արարտանիա» (տես Կապադովկիականք երես 104) կը համապատասխանէ նոր պարսկական «Փարվարդի» ամսոյն. Պ. Lagarde ձեռնարկեց այս ամսուն անունը մեկնել բաղիւրտարէն «Փարվա», «Փրավարդիով» (Փրա'օրդիս) = հրապոյր: Անցողակի հոս կը յիշեցնեմ թէ գուցէ կայ առնչութիւն մը «արտանիա» (վարդանիա) ին և վարդին միջև, և եթէ այսպէս է, թերեւ վարդավառի տօնը կը կատարուէր յիշեալ ամսուն:

(Շարունակելի)

Ն Ա Ր Հ Ի Մ

ԶՄԵՌ ԵՒ ԳԱՐՈՒՆ

Զմեռը հիւսիսէն արշաւող իշխան մ'էր: Երկար օրեր իշխած էր նա ամբողջ երկրի և բուռն հեղեղաց վրայ. ինչ բանի որ հպէր, զայն սառոյցի հանդոյններով կը կապէր. ծաղկանց չընաղ բոյն ի մահ և թռչնոց հոյն ի հարաւ կը զրկէր:

Իւր վարսից երկար գանգուրները Լիբանանու ձեան նման սպիտակ էին, և մօրուան եղեամով քօղարկեալ էր ընդ միշտ. ձայնը դեկտեմբերի քամիին չափ անհաճոյ ու բիրտ էր, որ կը սուլէ, կը չչէ լեռանց կատարին: Բնաւ չէր ժպտեր, տարաբաղդներուն ի տես երբէք ի դուր չէր շարժեր. թշուառք ցրտամեռ պիտի լինէին, եթէ նորա տանջանքներէն չզգուշանային եղկելի վատաբաղդքն, ողբն ու կոծը չյափուցանէր բնաւ նորա խստութիւնները:

Օր մը անոր դէմն ելաւ հարաւէն ուրիշ

մ'որ Գարունը կը կոչուէր. դէմքը բարեխորթ ու քաղցր էր, կերպարանը ժղպտուն, նայուածքը սիրուն և ծայրը քաղցրանուագ ու դմայելի: Իւր ալեծածան խոսքովները ոսկեգօծեալ գեղանի չափանակագոյն էին և իւր անմօրու պատկերը զինքը դեռալիթիթ ու կայտառ պատանեոյ մը կը նմանցնէր:

Այս երկու եղանակները երբ իրարու հանդիպեցան, տիրելու կարգը իմն է, ըսաւ Գարունը հեղաբար:

— Տղայ՝, պատասխանեց Զմեռ բամբ ու խոժոռ ծայրով մը և իւր ակոյտներին թարմ ու ողորկ դէմքին վրայ ըսաւ առնազին ակնարկներ նետելով:

— Հոգ չէ թէ ես տղայ մը եղած լինիմ, պատասխանեց Գարունը. բարեգործութեան սկսելու համար վաղագոյն չէ: Եւ ի հեծուկս զառամեալ արքային ներհակութեան՝ գործի ձեռնարկեց:

Նախ, հեղեղներն ամոքեց իրենց դառնութիւններէն, որք վտակներու փոխուած խոճերու մէջ ռոտոտելով, սկսան հոսիլ անարգել: Զաղացալան փութաց վերստին շարժման մէջ դնել իւր աղօթին որով լսեց խոյն նորա զուարթ թիքթաքը: Եւ ձկնորսն ալ պատրաստեց իւր կուղն և ուռկանը:

Յետոյ Գարունը շնչելով հուր մ'արծարծեց ամենուրեք որ հալեցուց սառնամանեաց հսկայ կոյտերը. կակղեց երկիրը և ըսաւ խոտին. — Աւասիկ բանտէդ արձակման ու ընծիւղման փամբ:

Այսպիսի գործեր կարգադրելէն զինի, ձեռք ի ձեռքոյ անցաւ ընդ մէջ տերեւազուրկ անտառաց ու անպտուղ մրգատանաց, ծառերու մէջ գտնուող սնուցիչ հիւթը սարսուցեղելով, թերթը, կոճակը և ծաղիկը կոչելով, որք ցուրտէն թմբեալ կը նիրհէին ի խոր քընոյ. — Պատրաստուեցէք, ահաւասիկ զարթման վայրկեանը, կ'ըսէր անոնց: Պտուկը կը բողբոջէր, կոճակը կը բացուէր ու ծաղիկն իւր անուշահոտ բուրումները կ'արձակէր:

Գարունը, ուրկէ որ կ'անցնէր, համակրական ցոյցեր կը տեսնէր ամենուրեք. թռչունն իւր դայլայններով, ծառն իւր սաղարթուց սոսաւիւնով և ծաղիկն իւր բուրումներով կ'ընդունէին զայն: Նա թռնոց ծայրայեղ խայտանաց ժպտելով, պտուղներեց տաք սպտապարաններ շինել իրենց ապագայ ընտանեաց:

Ո՛րքան ոգևորութիւն կը տիրէր ագարակին բակը. կովը կը պոռոչէր, ոչխարը կը բառաչէր, հաւը կը կարկաչէր, ձին կը խրինչէր, ի մի բան՝ համայն բնութիւնը գոգցես ուրախութեան հանդէս մը կը տօնէր:

Գարունը ո՛րքան բարի և սիրելի էր ամենուն. կը լսէր միշտ հէգ տառապ-

եալի մը անկողնէն թռչող աղիողորմ հառաչանքը, ու մեղմօրէն կը միմիջէր անոնց. — Բա՛ջարտութիւն, հա՛մբերութիւն, գեղեցիկ և երջանկաւթ օրերը պիտի դան ընդ հուպ:

Երբ ձմեռը կը խօսէր. ընդհակառակն երկիրը կը սարսուար իւր ցուրտ շունչին տակ, տերեւը կը թառամէին ծառոց վրայ, ծովը փոխանակ վէտ ի վէտ կոհակներ ձօճելու, մոլետատան և ահեղամուռնչ ալիքներ կը յարուցանէր որոնք կը մոնչէին կատաղի և սպառնազին:

Մերուսնի ձմեռը տեսնելով թէ Գարուն իւր շուրջն ուռառածեղունութեամբ զուարթութիւն ու երջանկութիւն կը սերմանէ: Ինքնին, « իմ գործըս վերջացաւ, առպարէլն այլ ևս անորըն է » ըսելով, աչքերէն արտասուաց խոշոր կայլակներ ծայթքեցին ու քաշուեցաւ գնաց հե՛ռի, շատ հեռի դէպ ի հիւսիս:

Զմեռն խստութեան հանդուրժելը ճշմարտիւ դժնդակ է. գալուստը՝ թէ և կը զրկէ ծառերն իրենց դալարագեղ տերեւներէն և պաճուճանքէն, թէ և անողոգելի դաժան դէմքով ձիւնեղէն գահուն վրայ տխուր երևոյթներ և սրտաւոյդ տեսարաններ և եթ իրենցայէ ի տեսիլ աչաց, թէ և կապտորակ երկնակամարը կը ծածկէ թուի ու մթին ամպերով, որք կ'աղտեղեն երկնից պայծառ երեսը և որք կը տեղան ձիւներ բարդ ի բարդ, որոց հանդէպ կը տըրտընջամբ ստէպ, սակայն բոլորովին ըսպիտակ համատարած պաշտպան ծածկոյթով մը կը քօղարկէ հսկայ լեռներ, անթնդային ձորեր, տափարակ հովիտներ, որով կը պատսպարին հատիկներն ու բուսոց արմատները որդերէն որք կ'եղծանեն ծիւր և կ'ուտեն մատխաշ նոր ընծիւղը:

Իսկ Գարունն, այս ցանկալի և սիրելի եղանակը, գեղեցիկ օրերու գալուստը մեզ կ'աւետէ:

Արգահատիմբ թշուառներուն, ուղորմիմբ չքաւորին, գոր հիւսիսային քամին ցրտահար ըրաւ և որոց ցնցոտիները անբաւական են զիրենք ցուրտին ու փութին դէմ պաշտպանելու, բայց բնաւ չտընջամբ, զի « Զոր ինչ առնէ Աստուած, բարի է »: Վայելեմք նաև այս գեղազուարճ օրերն որ մեզ պարգեւեց, շնորհակալ լինիմք որ ձմրան յաջորդեց գարունը, ինչպէս կը յաջորդէ մարդկային սրտին մէջ ուրախութիւնը, յոյսը, վըշտին ու տխրութեան:

ԱՐՄ. ԹՈՐԳՈՍԵԱՆ

ՄԵՐ ՄԱՄՈՒԼՆ ՈՒ ՄՈՆԱԶՆԵՐՆ

Ոչ մի բան այնքան զգալի կերպով չէ նպաստել մարդկային հասարակութեան մտաւոր կամ բարոյական յառաջադիմութեան գործին, որքան մամուլը, լրագրութիւնը: Դա մի շրջուն դպրոց է ամենքի մտքին մատչելի, ամենքի հասկացողութեանը մարտելի: Դա հասարակ զուարճալիքներից, հետաքրքրութիւն լարող լուրերից սկսած՝ բովանդակում է իւր մէջ կեանքի դպրոցին աշակերտող ամէն դասակարգերի պէտքերին ու պահանջներին յարմար, մարտելի բաղմատեսակ առարկայներ: Հետաքրքրուողը այնտեղ կարող է գտնել ուսմունք՝ արուեստագիտական, գեղարուեստական, երմտական, տնտեսական, բնապաշտական, փիլիսոփայական... վերջապէս գիտութեան բոլոր ձիւղերին վերաբերեալ ուսմունք, տեսական ու կիրառործնական բազմակողմանի բացատրութեամբ:

Լրագրութեան մարդկային մտքի մէջ յառաջ բերած զգալի յեղաշրջումն ապացուցանելու համար, բաւական է երկու դարեջրջաններում ապրող, այսինքն լրագրութիւնից առաջ և յետ ապրող մարդկանց հայեցողութիւնը, գաղափարը և իմացական կարողութեան աատիճանները բաղդատել միմեանց հետ և կամ բաղդատել մարդկանց զարգացութեան աստիճանը լրագրութեան քանակի ու մշակման յառաջագիմութեան աստիճանների համեմատութեամբ...

Սակայն պէտք կ'այ ժամանակառա լինել սոյն համեմատութիւնները կազմելու գործում, մինչդեռ մեզանից իւրաքանչիւր ոք լրագրութեան բարեբար ազդեցութիւնը զգացել է ու ըզգում է իւր անձի մէջ, իւր իմացական կազմութեան մէջ այն չափով, որչափ աշակերտել է այդ դպրոցին⁽¹⁾:

Եթէ լրագրութեան այդքան բարեբար ազդեցութիւնը անվիճելի է, անվիճելի լինելու է և այն, թէ խմբագրապետները, վարչութիւնը և մինչև անգամ յետին թղթակիցները պարտին ըզգուշութեամբ կատարել իւրեանց պաշտօնը: Հարցրէք խմբագրից սկսեալ մինչև յետին յօդուածագրին, — և ոչ ոք կ'ուրանայ սոյն բառերիս ճշմարտութիւնը. միայն այդ ճշմարտութիւնը

(1) Լրագրութեան ծագումից առաջ մարդիկ իւրեանց գաղափարները յայտնում էին ամբիոններից խօսքով և երբեմն առանձին գրքոյկներով, որոնցով օգտւում էր ժողովրդի ընտրեալ փոքրամասնութիւնը, այն ինչ մեծամասնութիւնը չեղալի կերպով անգամ անկարող էր մասնակցիլ և օգտուիլ:

զգալով ու խոստովանելով հանդերձ, գիտութեամբ կամ անգիտութեամբ շատերը թերանում են իւրեանց պարտականութիւնը ճշդիւ կատարելու մէջ, որով լրագրութիւնը ընկնում է, կորցընելով իւր բարեբար ազդեցութիւնը: — Յաւալին այս է:

Ո՞վ կարող է ուրանալ թէ մեծ ազգերը, որոնց պարբերական հրատարակութիւնների թիւը հարիւրներով են համարվում, աւելի մեծ խնամքով են կազմում իւրեանց թերթերի բովանդակութիւնը, քան մենք, որ մի քանի թերթ ունինք և այն կաղնի կաղ օրամէջ լոյս տեսնող: Ծննդիւս մի անբացատրելի առեղծուած է այս, մինչ մենք մեր կօշիկներից սկսած մինչև գլխարկներս, ընտանեկան նիստ ու կացից՝ մինչև ընտանիքից դուրս մեր հասարակ շարժում ու վարքերը եւրոպական ձևականութեան յարմարեցնելով հանդերձ, առանց որոնց եւս կարող էինք ապրիլ և աւելի ինքնուրոյն լինել, — մենք միշտ զանց ենք առնում իւրացնել դոյն Եւրոպայի այն յատկութիւնները, այն ուղղութիւն ու ընթացքը, որոնք ազնիւ են, բարի են ու գովելի: Գէթ մեր մամուլի ղեկավարները ուղագրութեան առնչին իւրեանց եւրոպացի պաշտօնակիցների ուղղութիւնը...

Իւրաքանչիւր մի թերթի ղեկավարի սրբազան պարտականութիւնն է մեծ խնամք տանիլ թերթի բովանդակութեան վրայ, հրատարակել այն գործածքները միայն, որոնցից կարողանար օգտուել ընթերցողը: Իւրաքանչիւր մի բարեխղճ խմբագիր պէտք է ջանայ չհիւրասիրել իւր թերթի էջերում ոչինչ բովանդակող գործածքներ, խնայելով իւր թերթի ընթերցողների ոսկի ժամերը, մտքի ու աչքերի յոգնութիւնը, և այլն, որոնք մի մի թանկագին գանձեր են մարդու համար: Եւ այդ անկարելի է. բաւական է եթէ թերթի խմբագիրը կամ վարչութիւնը հեռու մնար խնամական ու բարեկամական զինջութիւններ անելուց, թէ և այդ խնամի ու բարեկամները ինչին յայտնի անձնաւորութիւններ, առանց ուշ դարձնելու և այն հանգամանքի վրայ, թէ այդ հոգեպէս ու ֆիզիքապէս հիւանդ գրողի յօդուածը մերժելով, կարող էր նա վերաւորուել...

Հարց է. աւելի լաւ չէ՞ր լինի մէկին ընդհանրութեան զոհել քան ընդհանրութիւնը մէկին:

Սակայն մենք ընդհակառակն ենք տեսնում. խմբագիր, վարչութիւն և աշխատակիցներ լրագրութեան սրբազան պաշտօնը ըմբռնելով ու ընթերցողների ոսկի ժամերը գնահատելով հանդերձ, շարունակում են գեղեցիկ մտքերի ու

առողջ գաղափարների փոխանակ մարտել տալ մեզ այնքան անբովանդակ, ցնորական անմիտ բառեր, որպիսին է «Նուբանիա»-ի «Մոնազն»-ը ու լոկ խնամական 'գամբանականներ, որոնցից և ոչ մէկը արժէ դրամի 1/100-ին որ վարում են ընթերցողները...

Այդ գաղափարի սպանութիւն է, որից զգուած չա՛տ չատերը հարցնում են. ի՞նչ պէտք է անել, ի՞նչպէս ազատուիլ լրագրական այս անել դրութիւնից: Պատասխանը շատ պարզ է, եթէ այդ խուլ բողբոջների մէջ կայ կամքի ու զգացման ոյժ: Ահա՛ թէ ինչ պէտք է անել, — կամ հետեւելով խնամական ընդհանրացած օրէնքին, խաբրի համար կամայ ակամայ կլնել այն բոլոր ցնորքները, զորս կ'արտադրեն ցնորուած ընկեր ու բարեկամները, կա՛մ բացարձակ ու հրապարակական վիրաւորանք պատճառելուց զգուշանալով, համեստութեամբ հրաժարուիլ դրամ տալուց այն թերթերին, որոնց նիւթն ու մթերքը կազմուած են փրկոփայական կոչուած անմտութիւններից. և կա՛մ հրաժարուիլ ամէն տեսակ խնամական ակնկալութիւններից, յանուն ճշմարտութեան, յանուն հասարակաց օգուտների դուրս գալ հրապարակ և խտրել ու անողորմաբար քննադատել իմաստակների այդ կարգի գրուածքները, քննադատել, հարուածել առանց նայելու՝ թէ ո՞վ է... Թո՛ղ նա լինի մեր բարեկամը, ընկերը, հարազատը, այդ մի և նոյն է, քանի որ հասարակութեան ճշմարիտ զաւակի համար դոյն հասարակութիւնից աւելի սիրելի բան չպէտք է լինի:

Յուսանք թէ մեր սոյն առաջարկը արձագանգ կը գտնէ աւելի անաչառ, անկողմնակալ և հասարակութեան շահերը խնամական ողորմելի նկատումներից վեր դասող մեծամտութեան մէջ, որով հետզհետէ հրապարակը կը մաքրուի իմաստակներից, գրիչ բռնողները ընդհանուր անողորմ կրիտիկային չենթարկուելու համար, կ'աշխատին ընտրեալ՝ նպատակաւոր նիւթերի մասին միայն գրել և թէ հայ թերթերը ազատ կը մնան անբովանդակ մոնազներից ու գամբանականներից ի մեծ գոհութիւն ընթերցող հասարակութեան:

Մեզնով են ապրում թերթերը, մեր համար են հրատարակվում նրանք և մենք բացարձակ իրաւունք ունինք անմիտների միմեանց դէմ շռայլած գովասանքն ու բացազանջութիւնները խրատել քննադատել:

ԱՐՇԱԿ

1892 Փետր. 5

Կ. Պօլիս

ԱՅԼ ԵՒ ԱՅԼՔ

Եկեղեցականութեամբ վարդերու վրայ գրել. — Եկեղեցական հոսանք մը վարդին թերթիկներուն վրայէն անցնելով իրեն դպած տեղերը կը ճերմկնէ: Այն զարմանալի երևոյթը գործածուել է անցեալները եւրոպական խնդրի մը մէջ: Իւրաքանչիւր հրաւիրելոյն ըսկաւառակին վրայ վարդ մը կար իւր անունը վրան գրուած է վերոյիշեալ եղանակաւ:

Մահուան պատճոյ գործադրուիւն. — Հանովրի Ստաթ քաղքին մէջ Հակման անուամբ մարդու մը վրայ կիլեօթիմով մահու պատիժ գործադրել են հետեւեալ սարսափելի պայմաններով: Կիլեօթիմի դանակը պատժապարտին վիզը կէսէն աւելի կտրելէն յետոյ կեցեր է: Դահճին օգնականներէն մին՝ գլուխը և միւսը՝ մարմինը քաշելով, ուղեցին իւրարմէ անջատել: Իրենց ջանքերն ապարդիւն մնալով, օգնականներէն մին գործիքէն վեր սպրդելով՝ կ'ուզէ զայն դարձեալ լարել, սակայն դանակը միշտ վզին մէջ կը մնար: Յետոյ դանակին վրայ կոխել, և մեծ ջանքերով կրցեր են գլուխը մարմնէն անջատել:

Ամենէն հիւսիսային երկարուղին. — Շուէտ-Նորվիգիոյ մէջ շինուելու վրայ եղող երկաթուղոյ գիծն անշուշտ աշխարհիս ամենէն հիւսիսային երկաթուղին պիտի լինի: Պոթնիոյ Ծոցին վրայ գտնուող Լիււէա փոքր քաղաքէն սկըսելով, և արջային չրջանակէն անցնելով, Ատլանտեանի վրայ Օֆթէն Ֆիօրտը գտնուող Էլվէկար ամրոցը կը հասնի: Հակառակ գործին շարունակութեանը դէմ ելած խոչընդոտներուն, մանաւանդ տիրող սաստիկ ցուրտին որ երբեմն աշխատութիւնները բոլորովին դադարեցնել կուտայ, կը յուսացուի թէ յառաջիկայ ամառ գիծը բանիլ սկսի:

Դահնի մը ճառերը. — Անգղիական կառավարութեան դահլիճներէն մին՝ Պ. Պերրի, որ հրաժարած է իւր պաշտօնէն, պատժապարտներու գլուխները կտրած ժամանակ իւր զգացած տպաւորութիւնները գրի առած է: Իւր այդ աշխատութեան մէջ մահուան պատճոյն հակառակ կը խօսի:

Միացեալ-Նահանգաց բոլոր լսարաններուն մէջ իւր կարծիքները բացատրելու և իւր նախկին պաշտօնին առթած զգացումները նկարագրելու համար 145 000 տուար (շուրջ 31,000 ռուբլի) պիտի ընդունի: Ի՞նչ նախանձելի դահլիճ...:

ԱՐՏԱՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

— Պապը թէև փափաքեր է Զատիկի տօնը մեծ հանդիսաւորութեամբ կատարել, բայց բժշկիները դեռ վերջնական որոշում մը չեն տուած իւր առողջութենէն վախճալով:

— Սերգիոյ Միլան թագաւորի մասին խմբագրուած յայտարարութիւնն ընդունուեր է Աքոբէջնային կողմէ:

— Զինասանի մէջ քրիստոնէից դէմ տեղի ունեցած խռովութիւնը ուրեք ուրեք կը շարունակուին եղեր:

— Պիզմարի իշխանին առողջական վիճակը քիչ մը խանգարուեր է:

— Անգլիոյ Վիլթմորի թագուհին Ֆրանսայի Իէն քաղաքը կը գտնուի չաբաթէ մի վեր:

— Յունասանի մայրաքաղաքիս ընդհ. հիւպատոս՝ Պ. Մարմարիսի, որ Աթէնք կը գտնուի, իւր պաշտօնէն հրաժարական տալով, յառաջիկայ երեսօրէն ընտրութեանց առթիւ ընտրելի ներկայացեր է:

— Իսպիոյ խորհրդարանը վերջապէս ընդունեց յառաջիկայ տարւոյ ելմտացոյցը:

— Յունասանի պանքտոմոններուն կեղծը երեան ելած լինելով, նորեր կը տպուին յԱւստրիա:

— Կիւնցպուրկ դրամատունը, որուն սնանկութիւնը ծանուցինք, 14, 134,000 ռուպլ պարտք և 13,930,000 ռուպլ գոյք ունի եղեր:

— Ռուսական կայսրութեան (ի բաց առեալ Ֆինլանտիան) բնակչաց թիւն է եղեր 1889ին 114,378,520, ինչպէս կիւմացուի նոր հրատարակուած վիճակագիրներէ:

— Գերմանիոյ մէջ նախարարական տաքնապը գրեթէ վերջացած է: Քափօրիլի կոմսը՝ որ Գերմանիոյ կայսրութեան և Բրուսիոյ թագաւորութեան միանգամայն նախարարակետն էր, դադարած է իւր երկրորդ պաշտօնէն և կը մնայ նախարարակետ Գերմանիոյ կայսրութեան և արաբներու գործոց նախարար Բրուսիոյ: Բրուսիոյ նախարարակետ եղած է Հես-Նասաւ նահանգին կուսակալ՝ Կոմս Պօթօ տը Էվլէնպուրկ: Ձեռնից կոմսին հրաժարականն ընդունուած է և իրեն յաջորդած է իւր նախարար կրօնից և հասարակաց կրթութեան՝ Տըթ. Պոսէ, որ կայսրութեան Արդարութեան գործոց պաշտօնատան ընդհ. քարտուղարն էր: Նորընտիր երկու նախարարք պահպանողական են: Կայսրը ձեռագիր նամակ մը ղրկելով Ձեռնից կոմսին, իւր ապագայ ծառայութեանց վրայ մեծ յոյս յայտնեւ է:

— Անգլիոյ խորհրդարանը հանքագործաց աշխատութեան օրականը 8

ժամ որոշելու առաջարկը մերժեւ է:

— Յունասանի մէջ ոսկւոյ վրայ պայմանաժամաւ գործ ընել (ալէվրա) արդիւններ է: Այս առթիւ ոսկւոյ գինը 0/0 15 ինկաւ:

— Գերմանիոյ խորհրդարանը մարտ 21ին (Բ. Ե.) զբաղելով Հանովրի տան հարստութեանց վրայ դրուած արգելքին բարձման խնդրով, երկար վիճաբանութիւններէ յետոյ գործը յանձնեց 21 անդամներէ բաղկացեալ յանձնաժողովոյ մը, որ որոշած է բառնալ այդ արգելքը:

— Պարչեկոնայի նաւահանգստին մէջ չոգենաւէ մը պարպուած ամերիկեան քարիւղն անխոհմութեամբ նետուած լուցկիէ մը կրակ առնելով նոյն նաւն ու չղակայքը գտնուող ուրիշ վեց չոգենաւք այրեր են: Շատ նաւեր ալ դիտմամբ ընկղմեր են հրդեհէն ազատելու համար:

— Ռուսիոյ տնտեսական վիճակը հետըզհետէ կը վատթարանայ: Գաղթող Հրէից թիւը հակառակ ամէն ջանից, երթալով կ'ստուարանայ: Ամբողջ քաղաքներ կը պարպուին: Արժանթինի նորահաստատ գաղթականութիւնը երթալու համար: Այս գաղթականք գացած միջոցին իրենց և հետեւորար երկրին հարստութիւնն ալ մէկտեղ կը տանին: Միւս կողմէն սոփն օր ըստ օրէ կ'ընդհանրանայ արեւելեան նահանգաց մէջ: Այսու հանդերձ Ազախ և Սև ծովերու նաւահանգիստներէն ցորենի և ալիւրի արտածումն արտօնուած է, այն պայմանաւ որ ներածումն և արտածումն իրարու հաւասար լինին: Վարսակին արտածման արգելքը դեռ չէ բարձուած:

— Գերմանիոյ Կայսրը որ ժամանակէ մը ի վեր հիւանդութեան պատճառաւ Հուպերթուսթոք գացած էր, Պէրլին դարձեր և կայսրուհւոյն հետ Աւստրիական դետպանատան հացկերոյթին ներկայ գտնուեր է: Իւր վրայ բժշկական գործողութիւն մը կատարուելէ յետոյ՝ վիճակը բարուքիւ սկսեր է:

— Գերմանիոյ կառավարութիւնն արգիլած է Ռուսիայէն գաղթող Հրէից Գերմանիոյ հողին վրայ ոտք կոխել:

— Ռուսիոյ կրթական նախարարը հրամանագրով մը արգիլած է հոկտեմբեր մէկէն անդին ռուս վարժարանաց մէջ գերման լեզուն գործածել:

— Ռուսիա դարձեալ սկսած է Եւրոպիոյ դրամատանց մէջ ունեցած ոսկին քաշել, անցեալ շաբթու վարչաւից երկաթուղիով չորս վալոն ոսկի հասաւ Բեռլինպուրկ: որ մեծաւ մասամբ Անգլիայէն կուգար:

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Պաշտօնաբաշխութիւնք. — Թայելիպ պէյ՝ Պարբերդի վերաքննիչ ատենին նախագահ և Նուրի պէյ՝ ընդհանուր գատախազ. — Սատրգ պէյ՝ Գարահիսարը Սահիպի պատժական ատենին նախագահ. — Թալաթ էֆէնտի՝ Գըրչէհրի ընդհ. գատախազի օգնական. — Հիւլի էֆէնտի՝ Սեւանիկի նախնական գատախանին ընդհ. գատախազ. — Մուսթաֆա Ֆէհմի էֆէնտի՝ Չմիլածագի (Պարբերդ) նախ. — Մէհմէտ Սուրշիա էֆէնտի՝ Բարբերդի (Կարին) նախ. — Իպրահիմ Էտհէմ էֆէնտի՝ Էվանոսի (Գաղատիա), Վահիտ էֆէնտի՝ Թէքուշի (Սեւանիկ), Նուրի պէյ՝ Թոյրանի (Սեւանիկ), Իզգէթ պէյ՝ Անտիոքի (Հալէպ), Հիւսնի պէյ՝ Չէշմէի (Այուդն), Մէհմէտ Սայիտ պէյ՝ Ալաշհրի (Այուդն) գաւառական գայմագամ անուանեցան:

Ասիական. — Արտաքին գործոց նախարարութեան հաշուակալութեան դիւանին Ա. քարտուղար՝ Սաչիկ էֆէնտի իւլայի Բ. — Կիւմիւլէնէի հաշուակալ՝ Ահմէտ Հիւլի պէյի Սանիյէ Միւթէմալիգի. — Կարնոյ Իտարէի ժողովոյ անգամ Սայիտ էֆէնտի Քէնզըրիի գատարանին պատժական ճիւղին նախագահ Մահմուտ պէյի և Պետական խորհրդոյ վերաքննիչ ատենի ընդհ. գատախազի օգնական Իսմայիլ Ֆայիգ պէյի՝ Սալիսէի. — Արտաքին գործոց նախարարութեան ծածկագիր հեռագրոց դիւանին քարտուղար Արշակ պէյի՝ Սալիսէի աստիճան տրուեցան:

Պաշտօնաբաշխութիւնք. — Բ. զօրաբանակի հրամանատարներէն Ֆէրիք էօմէր Նէշէթ փաշայի Ա. Մէհմէտիյէ. — Աւստրիացի զինանական Տըթ. Կլադերի Գ. Մէհմէտիյէ. — Արշիպեղաքոսի Տէֆթէրտար՝ Նուրի պէյի Դ. Օսմանիյէ. — Տըրապիզոնի երեւելիներէն Նէմիլզատէ Օսման էֆէնտի և Արշիպեղաքոսի Իտարէի ժողովոյ Ա. քարտուղար Ֆէվզի էֆէնտիի Դ. Մէհմէտիյէ. — Տրապիզոնի երեւելիներէն՝ Նէմիլզատէ Շիւքրի էֆ. Դ. Գարահիսարը Սահիպի հաշուակալ Հագգը էֆէնտիի և Սեբաստիոյ ոստիկաններէն Հիւսէյին ու Սիւլէյման էֆէնտիներու Ե. կարգի Մէհմէտիյէ պատուանշանները տրուեցան:

— Այսքնի կառավարիչ Բալըպ փաշա միամետայ արձակուրդով մայրաքաղաքս պիտի գայ:

— Ճանիկի մէջ առպատակող Կուրճի Ապտուլլահ աւաղակապետին եղբորորդիներէն մին՝ մեռած, մին՝ վիրաւոր և երկուքը ողջ ձերբակալուեր են:

— Տրապիզոնի և Սամսոնի զօրաբանակաց համար ի մօտոյ 1400 ձի պիտի գնուին ի Հունգարիա:

— Տրապիզոնի Շանէ գիւղը Տ. Սարգիս քահանային տունը երեսներն սեւցուցած հինգ զինեալ մարդեր մտնելով գոյքն ու դրամը գողցեր են։ Ատոնց մին՝ Քոճա Մէհմէտ՝ ձերբակալուել է և ընկերը՝ Րէշիթի գէտ Մէհմէտ փախած լինելով, կը փնտռուի։

— Ի Տէշէ-Աղան նաւահանգիստ մը շինել տալու համար Արևելեան երկաթուղեաց ընկերութիւնը քննիչներ ղրկած է։

— Զէյթունի դատարանին նախագահը՝ երկրագործական Դրամատան գործոց մասին արգելքներ յարուցանելու համար, Հալէպի ընդհ. դատարանին հրաման ղրկուած է փութով տեսնել այդ գործեր։

— Մալսուսէի վարչութիւնը Էստեան Տեարց ձեռամբ 1500 ոսկւոյ Լանվո անուամբ շոգենաւ մը գնած է, որ Լոնտոնէն ձամբայ ելած է մայրաքաղաքս գալու համար։

— Մալսուսէի վարչութեան Շէրէֆ Րէսան և դերմանական Մէհսիֆա շոգենաւ մը միջև երեք տարի առաջ բաղտում մը տեղի ունեցած էր Վոսփորի Ենի գիւղի առջև։ Այն յանձնաժողովը որ այդ խնդիրը կը քննէր, 3500 ոսկւոյ փնտուց հատուցման դատապարտած է գերմանական ընկերութիւնը։

— Քարափիլիսէի և Բօսթիքի (Կարին) միջև գտնուող գետը ձիւներէ ու անձրևներէն յորդելով, բաւական վրնասներ պատճառեց է։

— Պրուսայի երկաթուղւոյն բացումէն յետոյ ուղևորութեան աւելումը թիւնը հասկնալու համար Պ. Թուքաս անցեալ ուրբաթ օր Մալսուսէի Պէնկազի շոգենաւով Մուտանիա և յատուկ վայրաշարժով Պրուսա գնաց։ Ծամբուն տեղութիւնը մինչև Մուտանիա 3 1/4 և անկէ Պրուսա մէկ ժամ է եղեր։

— Մերսին-Ասանա երկաթուղւոյն գնման համար Օսմ. Պանքային նախաձեռնութեամբ դրամատեարց խմբակ մը կը կազմուի։

— Հոռոզսի մէջ մարտ Յին երկրաշարժի ջորաւոր ցնցումներ զգացուել են։

— Զմիւռնիոյ յունարէն Ամալթիա լրագիրն առ ժամապէս դադարեց է։

— Պրուսայի հեղեղական հիւստատոս Պ. Թիքաքի Կ. Պոլսոյ դեսպանատան քարտուղար անուանեց է։

— Քարափանց շինութեան յատկացեալ երկու աւազահան շոգենաւք Յունաստանի եզերաց վրայ փոթորիկի բռնուելով քչուել և մին միայն կախուի եղած է գտնել։

— Կէյպիէի Քէօսէլէր գիւղին մէջ երկու ջաղացական սպաննուել են և քրննութեանց ձեռնարկուել են։

— Թէնգիէի ընկերութեան և Րէ-

ժիի վարչութեան միջև կնքուած պայմագիրը ինչ ինչ փոփոխութիւններ կը բերով, վերջնապէս վաւերացուել է։

— Թուրքիոյ նահանգաց քարտէսները պիտի պատրաստուին Հանրադուտ շինութեանց նախարարութեան ձեռամբ։

— Երկրագործական Դրամատունէն դրամ փող առնողները երբ անշարժ կալուած աւանդ տան, Տէֆթէրխանէի պաշտօնէից մէկ զորուշ միայն պիտի տան և ոչ թէ իւրաքանչիւր կալուածին համար մէկ մէկ զորուշ։

— Ի Տրապիզոն քարափ մ' և նաւահանգիստ մը շինելու համար արտօնութիւն խնդրուած է։

— Նիքսարի մէջ ասպատակող Քըր Հիւսէյին օղլու Եուսուֆի աւազակախումբէն երեք հոգի ձերբակալուել են և մնացեալ չորսն ալ կը փնտռուին։

— Սաֆարիա գետը դարձեալ յորդելով, Աքհիսար գիւղախմբին կողմը բաւական փնտներ պատճառեց է։

— Հացին գիւղ հինգշաբթի օրու ընէի վեր 50 և սիմիսնիներունը 40 փարայի իջած է։

— Դաքիլէ Էմէնցի Նորասուկեան Պարսից Շահէն Առիւծու և Արեգական Ա. կարգի պատուանշանն ընդունած է։

— Անդրիանուպոլսոյ մէջ երկու մարդիկ սպաննուած գտնուել են։

— Կարնոյ կուսակալութեան մէջ ձիւներէն և անձրևներէն ողողումներ տեղի ունեցել են։ ՅԱլաշիքու և Ի Քարա-Քիլիսէ բազմաթիւ տուններ փլել են, ռակայն բարեբաղդաբար մարդու վրնաս չէ պատահած։ Համանման ողողումներ տեղի ունեցել են նաև Տրապիզոնի նահանգին մէջ։

— Անասուլի երկաթուղեաց շինութիւնք փութով յառաջ կը տարուին. մայիսին մինչև Ալլըքէյ եղած մասը կ'աւարտի և հոկտեմբերին ալ Գաղատիոյ գծին ամբողջական բացումը կը կատարուի, որմէ յետոյ Պ. Քաուլա մինչև Քէօթահեա ճիւղ մը հաստատուելու արտօնութիւն պիտի խնդրէ։

— Բամազան ամիսը երեքշաբթի օրու ընէի վեր սկսած է. այս առթիւ դատարանք շաբաթի երկու օր փակ կը մնան և բարձրաստիճան պաշտօնեայք ու զօրաբանակք կարգաւ Կայս. պալատը իմքաւ կ'ընեն։

— Եգիպտոսի Խալիլին շնորհեալ Կայս. ֆէրմանն ու Մէճիտիէ ակնանկուռ պատուանշանը Ն. Բարձրութեան տանելու համար Կայս. աւագ թիկնապահ Ահմէտ էյուպ փաշա հինգշաբթի իգ. զէսքին շոգենաւով մեկնեցաւ իւր հետեւորդաց հետ յԱղեքսանդրիա։

— Կրական նախարարութիւնը հրաման ղրկած է գաւառները որ ար-

տօնագիր չ'ունեցող ոչ-խալամ և օտարազգի վարժարանաց տնօրէնք կամ հիմնադիրք դիմեն կրթական տեսուչներու կամ կրթական յանձնաժողովներու՝ իրենց արտօնագրերն ստանալու համար։

— Բաքաեանի ընկերութեան Լափոնիա շոգենաւը որ Նիկովիդիայէն եգիպտացորեն բերցած Լիվրուէ կ'երթար, Նիկովիդիոյ ծովախորշին Տիւրուրու տեղը խրեր է։ 70 մալուկա, նաւածիգ շոգենաւ մ' և միւսնոյն ընկերութեան Արաւա շոգենաւը ղրկուած են զայն ազատելու և բեռը պարպելու։

— Տրապիզոն Յունաց Մետրապոլտարանին սարկաւազը՝ Էվսթաթիոս՝ քաղաքէն երկու ժամ հեռի գիւղ մ'երթալու միջոցին, հեռուէն արձակուած հրացանի մը գնտակով սպաննուել է։ Այդ ոճրին իբր հեղինակ ձերբակալուել են Հաճի օղլու Էօմէր, Իպրահիմ և Ալայ։

— Վոսփորի Արնափուտգիւղի հեռագրատունը Գուրու-Շէյմէ պիտի փոխադրուի։

— Երկրագործական Դրամական վարչութիւնը որոշեց է պաճարախտի ժամանակ փոխ տրուած դրամոց քառորդը և տոկոսը գանձել և մնացեալ երեք քառորդին համար նոր մուրհակներ առնել։

— Դաքիլի Ս. Նշան եկեղեցիէն արծաթեղէն սրբազան անօթներ գողցողք ձերբակալուել են։

Ա. Ռ. Տ. Ն. Ի. Ն.

ՏՆՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՅՕՐԻՆԵՑ

Մ. ՄԱՍՈՒՐԵԱՆ

(Երես 320, Գիւն 8 դասեկան)

Բազմադիւն Հեղինակին գրչէն ելած այս եգական գործ իրաւամբ կրելով յինքեան կատարելութեան դրոշմ, կը հանդիսանայ՝ ի պէտս Հայ օրիորդաց՝ դատարարական ընտիր ուղեցոյց մը, որ հրապուրիչ ոճով կ'աւանդէ Առաւելին Տնտեսութեան կարևոր դասերն. Դիմել Կ. Պոլիս, Էսկի Չապիթէ փողոց, Պէրպէրեան Տպարան։

ԱՐԺԷՔ. ԴՐԱՄՈՑ

Օսմ. լիւան 400 զրէ. էն

Մէքիաիյէ	108	47	Վեցնոց	102	20
Քառորդ մէքիա	106	20	Բուսիոյ բօլ	89	32
Մանր մէքիա	101	40	Նաբուէն	87	21
Մէթալիք	96	30	Գրիթից	51	45
Հինգնոց	102		Անգլ. լիւան	140	6

Մանէթ թղթադրամ 8 95

Գանալիտէ	21	13	Բուս. երկ.	72	4/2
Թահիլ. Օսմ.	75	25	Թապիլիյէ	49	

ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ ՌՈՒՍԱԿԱՆ ԹԵՅՅԵՐՈՒ ՆԻԳՕԼԱ ԵՒ ԲՕԼ ՍՄԻՐՆՈՅ ԵՂԲԱՐՑ

Ղալաթիա, Ռուսական վանքին դիմաց, Այնիգօլա եկեղեցւոյն մօտ, Թիւ 30

Վաճառատունս՝ անցեալ տարւոյ Մայիսի սկիզբները բացուած լինելով, վաճառելի թէյերու տեսակներն եւ գիներն ի ստորեւ նշանակեալ, կը ծանուցանէ ի գիտութիւն յԱրգոյ հասարակութեան։

Թիւ 1. Լիանսին	Ֆունթ 32	Դահեկան
2. Չինական վարդ	30	»
3. Պուքէ Էմբէրիալ	26	»
4. Ֆուչէֆու	20	»
5. Տնական թէյ	16	»
6. Խնայողական տեսակը	12	»

Վերոյիշեալ թէյերը՝ մէկ, կէս եւ մէկ չորրորդ ֆունթնոյ (133 տրամ) ծրարներու մէջ ամփոփուած՝ մետաքսեայ եւ կապարեայ թղթով պատած, իրենց վերայ կը կրեն վաճառատան կնիքն եւ ստորագրութիւնն։ Սոյն թէյերը չաւրուելու համար մթերանոցին մէջ մասնաւոր տեղ մը գրաւած են, ուր արգելուած է նոյն իսկ ծխելն։

ԶԳՈՒՇԱՆԱԼ ԿԵՂԾԵՐԷՆ

Անոնք որ կրնան որոշել թէյին լաւն ու վատը, կարող են իրր նմոյշ գնել վաճառատունէս փոքր ինչ եւ փորձել։ Վաճառատանս միւս ճիւղն, որ ի Ռուսիա աշխարհածանօթ է արգէն։

Սոյն թէյեր կը վաճառին նաեւ ի Բերա, Թիւնեի դիմաց Ֆրաթէ վաճառատունը, Պոլիս Պահէ գարու Շէյիւլիսլամ խան թիւ 2 Միւսիւ Նիքիթիէ Էրպէնկին մթերանոցը, Օրթագիւղ Թաշ նէրտիւպան փողոց թիւ 5 Պ. Գրիգոր Միսկեանի գեղարանը, Իւսկիւտար Թաշ Տէմիրճիլէր փողոց թիւ 25 Միւսիւ Ա. քէստօրիսին գեղարանը եւ Գատըգիւղ Նպարաւաճառ Բարաթանասիօն մթերանոցը թիւ 19։

(18—18)

ՄԵԾ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ ԹԵՅԻ

Պ. ԵԱՎՐՈՒԵԱՆ ԵՒ Յ. ԻՍԱԳՈՒԼԵԱՆ ԸՆԿ.

Պահճէ—Դաբու, ձելալ պէյ խանի դրան կից, Թիւ 10

Զմեռուան առթիւ սոյն հանրածանօթ վաճառատան մէջ պատրաստ կը գտնուին Չինեւ եւ Ճապոն ուղղակի հասած նոր բերք՝ զանազան տեսակ գերընտիր եւ ազնիւ ու անուշաբոյր ամէն ճաշակի յարմար։ — Ծառնական, Չինական եւ Հնդկական այլ եւ այլ մեծութեամբ եւ ձեւերով թէյի տուփեր, գեղակերտ եւ նկարազարդ — Յաճախորդաց գոհացում տալու համար բնաւ ջանք չխնայուիր։ — Յանձնարարութիւնը կը կատարուին փութով եւ ճշգրտութեամբ։ — Գիները

որոշ եւ խիստ չափաւոր։ — Չիք սակարկութիւն։

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ԵՐԿԱԹՈՒՂԵԱՅ

133րդ ՎԻՃԱԿԱՀԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

Տեղի պիտի ունենայ յառաջիկայ մարտի 19 ին։ Մեծ պարգեւն է

600,000 ՖՐԱՆԿ ԿԱՄ **30,000** ԴԱՂ. ՈՍԿԻ

Պիտի շահին 600 անձինք։ Ամենէն փոքր պարգեւն է 400 ֆրանք։ Բաղդատմամբ վաւերացեալ են Օսմանեան առեւտրական նախարարութեան։

Գին բաղդատումնի 7½ դրոշ։

Գաւառներէն ստանալ ուղղութիւնը պէտք է դիմեն ԾԱՂԻԿԻ Յանձնա-կատարութեան Գրասենեկին։ Փօստի ծախսւոյ համար պէտք է ղրկել մէկ զրուշ աւելի։

Շահող թուոց ձիճԴ ցուցակը կը հրատարակուի ԾԱՂԻԿԻ մէջ։

ԿԻՒՆ ՏՕՂՏՈՒ

Սուլթան Խամամ, Ֆնտգլեան խան, 41

Եւրոպայէն նոր բերուած հետեւեալ ապրանք կը վաճառուին 12 դրոշ 30 փարայի։

1 Գծաւոր բրդեայ արանց փանեւա։

3 Ձոյգ կապարագոյն բրդեայ արանց փանեւա։

1 Հատ գունաւոր բրդեայ կանանց փանեւա։

2 Ձոյգ կապարագոյն բրդեայ կանանց գուլպայ։

1 Հատ Բրօֆ. Ժաքէրի դրու թեւոր ներքնաշապիկ։

1 Հատ Բրօֆ. Ժաքէրի դրու թեւոր ներքնաշապիկ։

1 Անգղ. կտաւէ օձիքով ու թեւնոցով արանց շապիկ։

3 Արանց շապիկի նորածեւ ճերմակ կուրծք։

6 Արանց շապիկի նորածեւ օձիք։

3 Ձոյգ քիտնէ շապիկի թեւնոց։

1 » մէջը փանելոյով ձեւնոց։

1 Հատ գունաւոր արանց փանեւայ վարտիք։

1 Հատ բրդեայ կանանց ուսնոց։

1 » բուրդէ հիւսուած կանանց ծածկոյթ։

1 Հատ գունաւոր բրդեայ տղոց չոր-ջազգեստ։

1 Հատ բրդեայ տղոց բաճկոնակ։

2 » ամենալաւ տեսակէն մետաքսեայ փողկապ։

12 Հատ գունաւոր կամ ճերմակ քիտն թաշկինակ։

6 Հատ գունաւոր երեսի սրբիչ։

4 » կարմիր գծաւոր խաւուր։

3 » շատ մեծ ոտքի խաւուր։

4 Հատ ծայրերը գունաւոր ծաղիկեւ կար քիտն խաւուր։

3 Հատ ծայրերը շինուած լաւ քիտն խաւուր։

6 Հատ գունաւոր քիտն՝ սրբիչ։

1 » մետաքս կամ բուրդ կանանց լասթիքի փանեւայ։

1 Ձոյգ շատ երկայն անգղ. շղարչէ վարագոյր։

1 Հատ մետաքս տուփի մէջ 2 լա-վանտա, 1 օճառ, 1 օտը քօլօնը։

6 Հատ շուրջը գունաւոր կանանց քիտն թաշկինակ։

4 Հատ լաւ տեսակ արանց քիտն թաշկինակ։

6 Հատ շուրջը անթիքոյով ճերմակ կանանց թաշկինակ։

6 ծաղիկեւ կար տաւաքէ անձեռոց։

1 Հատ ծոպերը շինուած 8 հոգինոց սեղանի ծածկոյ։

6 Անգղ. արծաթէ ապուրի դգալ։

3 Հատ դանակ եւ 3 պատառաքաղ։

2 » գոյնզգոյն լամպի փանեւայ։

2 Ձոյգ գծաւոր բրդեայ կանանց գուլպայ։

3 Հատ Լիոնի մետաքսէ գունաւոր թաշկինակ։

2 Հատ շատ մեծ քիտնէ խաւուր։

2 » լաւ տեսակ գաղ. մետաքս թաշկինակ։

6 Հատ Անգղ. արծաթէ սուրճի կամ անուշի դգալ։

3 Բրդեայ լասթիքի տղու գուլպայ։

Յանձնարարութեան համար պէտք է գրել «Մաղիկի» Յանձնակատարութեան Գրասենեակին։

11—12

ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ

ԱՄԷՆ ՏԵՄԱԿ ԳՍԵՆԱԿԱՅ
ԵՐՈՒԱՆԴ ՅԱԿՈԲԵԱՆ

Վկայեալ դաշնակալարդար էՌԱՌԻ
հռչակաւոր գործատան

Գնումն եւ վաճառումն
Փոխանակութիւն հին դաշնակաց հետ

Կը վաճառուին ամէն տեսակ դաշ-
նակներ ամսական վճարմամբ և մասնա-
ւորաբար Գաղղիոյ լաւագոյն գործա-
րաններէն Քլէնի դաշնակները, խիստ
գլխաւորապէս զիններով:
Մասնաւոր յանձնարարութեամբ ամէն
գործարանաց դաշնակներէն կը բերուին:

Վարձու նոր դաշնակներ չափաւոր
գիններով:

Բաժանորդագրութիւն դաշնակաց
յարգարման (accord):

Դաշնակաց նորոգութիւն, գաղղիական
ընտիր նիւթեղէններով:

ՀՐԱՆԱԳԻ դաշնակները չհինցնելու
և լաւագոյն վիճակի մէջ պահելու:

Գաւառներէ եղած յանձնարարու-
թիւնք ամենայն խնամով և փութով կը
կատարուին:

Անմրցելի աժանութիւն

Աւելի մանրամասնութեանց համար
գլխել Բերա, Մեծ-Փողոց, Ղալաթա
Սարայի գլխաց, Խրիսթաքի խան,
թիւ 10: (23—30)

Թուրքերէն լեզուի և Գեղադրու-
թեան ուսուցիչ Պետրոս Էֆ. Կարապետ-
եանի նոր Հեղինակութիւնք:

1. Մէշգ, եսթատ Խուժուժը Օս-
մանի. 5 տետրէ բաղկացեալ. հատը 30
փարա:

2. Նոր քերական Օսմ. լեզուի. 40
փարա:

3. Բեհնիւմաի գըրաթ վէ Թէրթե-
մէ. 60 փարա:

4. Իւսսի իմլա, եսթատ Տօղրու եազ-
մագ ուսուլը. 4 զրշ:

ԹԻԻՐԻՃԷ ՏԷՐՍ

Մէշգի իւլմատէն պիր զաթըն
կէրէք մինասիալ հանլէրտէ վէ կէրէք
մահալը սաիրէի մահալէտէ չօճուգլա-
րա թիւրքէ տէրս վէրմէք արզուսին-
տէ պուլընտուղընտան, պու պապտէ
տահա մալիւմաթ տըմաք իւզըրէ: «Մա-
ղիկիին իտարէ իտանէսինէ միւրաճաթ
էյլէմլէրի:

ԱՐՏՈՒՄԱՏԷՐ Ա. ՍԱՔԱՑԵԱՆ

ՏՊԱԳՐ. ՆԵԱՆ Կ. ՊԵՐՊԵՐԵԱՆ
Էսկի-Ջապրիէ փողոց, քիւ 61

ՅԱՆԷԼԱ ԱՊՐԱՆԱՅ ՀԻՒՍԱՐԱՆ ԵՒ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ

ԱՍԼԱՆԵԱՆ ԵՂԱՐՏՑ

Ի Մահմուտ փաշա, Բիւրքէի խան, Թիւ 26 եւ 15, որոյ մասնագիւղն է
ի Պահչէ—Գարու, Մաքսատան կարգ, Թիւ 44 Թօհաֆիյէի վաճառատունը:

Թէ՛ մեծ եւ թէ՛ փոքր քա-
նակութեամբ՝ արանց, կանանց
և տղայոց համար՝ անխառն
բրդէ, մանածէ, ևայլն, ուղ-
ուած թանձրութեամբ և ուղ-
ուած չափով յանձնարարու-
թիւնք կ'ընդունուին ու պատ-
րաստ կը ծախուին ֆանէլա
չապիկներ, վարտիքներ, մի-
սոցուններ, ևայլն: Ապ-
րանքները կը մրցին եւրոպա-
կաններուն հետ թէ՛ աժանու-
թեամբ, թէ՛ գլխացկունու-
թեամբ և թէ՛ իրենց նուրբ
ճաշակով: Յաճախորդք ամէն
կերպիւ գոհ պիտի մնան:

21—24

Մոշրատեան Մկրտիչ եւ Յովհաննէս եղբարց փաճառատունը

ԵՐԿԱԹԻ, ԽՈՒՐՏԱՎԱԹԻ, ԳՈՐԾԵԱՅ ԵՒ ԱՅԼՈՑ

Կ. Պոլիս, Ալահա Համամ, Թիւ 44 եւ Ղալաթիա, Բէրլէմպէ բազար,
Մահմուտիյէ—Ճատտէսի, Թիւ 70 եւ 59:

Անգղիական, գաղղիական և ամերիկեան կարեւոր գործարանաց մէջ պատ-
րաստեալ զանազան տեսակ երկաթեղէնք, ուսական կախիկաղակք (առնա քիլի-
տի), հիւսան (տիւլլէր) գործիներ, եկեղեցական զանգակք, խարտոցք, զինկոյէ
ամաններ, գործարանաց վերաբերեալ մեքենայք, երկրագործական բազմազան
գործիներ, ևայլն, ևայլն, ամենքն ալ շատ աժան գնեցով: Ընկերութեանս մե-
քենագործն գլխութիւններ կ'ընծայէ մեքենայից գործածութեան ուսման համար:

Կ. Պոլսէ և Գաւառներէ ամէն ուղղակի յանձնարարութիւնք շուտ և կանո-
նաւոր կը կատարուին: Մեր քով չգտնուածներն ալ յանձնողչեքով Եւրոպայէ բե-
րել կուտանք և ուղուած տեղերն ու նաւահանգիստները կը փոխադրեմք:

Մեր վաճառատանց վարչութեան հասցէն է՝
Մ. Յ. ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ԵՂԱՐՏՐ
19—24 70, Եօրկանճըլար ճատտէսի, Ղալաթիա, Կ. Պոլիս

ՍԱՐԱՓԵԱՆ ԵՂԱՐՏՐ

ԴԵՂԱԳՈՐԾԻ ԵՒ ՊԱՏՐԱՍՏԻՉԻ ՄԱՍՆԱԽՈՐ ԴԵՂԵՐՈՒ

ՍԱՐՍԱԲԱՐԻԼԱ

ՍԱՄՓՈՍՆ

ԲՈՊ ՍԱՐԱՑԵԱՆ

Արիւնը մաքրելու և վերանորոգելու
համար 30 տեսակ բուսեղինօք յատկա-
պէս պատրաստեալ ընտիր և արտօս-
համ օշարակ, որ միակ դարմանն է
արեան անմաքրութենէն յառաջ եկած
հիւանդութեանց, որպիսիք են՝ մու-
թային հիւանդութիւնք, սողնական
ախտ, քոստոտութիւն, Թուզլու պալ-
կամ, մայասըլ, գաղղիական ախտ, թէ՛
հին և թէ՛ նոր՝ որու միակ հրաշալի
դարմանն է: Դին՝ շիւր 25 զրուշ:

Կը գտնուին Պոլիս, Սուլթան Համամ, Բիւշիւք Աշըր Էֆ. խան, Թիւ 10:
Գաւառական յանձնարարութիւնք փութով կը կատարուին:

4—10